

Kontanthjælp

- EN ISOLERENDE YDELSE

Speciale udarbejdet af:

Sandra Springborg Hansen studie nr. 20161181

Anders Ezra Tøfting Hove studie nr. 20162945

Vejleder: Inge Marie Bryderup

Anslag: 180.367

Kandidatuddannelsen i Socialt Arbejde, Institut for Sociologi og Socialt Arbejde, Aalborg Universitet,

København, Juni 2019

Abstract

Historically, there have been different views on how unemployment should be dealt with in Danish society. In the 1970s and right up to the early 1990s, a predominant security paradigm was prevalent, where the philosophy concerned itself with securing victims of unemployment through financial compensation. The intention of this security paradigm was to secure the unemployed the opportunity to maintain a normal lifestyle on an equal footing with those employed in society. However, in the late 1990's the understanding of unemployment compensation undergoes a change. Unemployment compensation is then, increasingly thought of as a deterrent for the unemployed to seek employment.

Unemployment compensation gradually has become a more dominant factor in Danish policy making in recent years. This has resulted in several financial cuts over the years in the unemployment compensation area. In the year 2016, "kontanthjælpsloftet" and "225-timers regelen" were established. These policies were intended as deliberate financial incentives for the unemployed to find employment. However, there is no clear evidence that results of the cutbacks have achieved this effect. Instead, research shows that the social network of an unemployed individual has great importance as to whether this person finds a job or not. Furthermore, as predicted by experts, the cuts could also lead to economic poverty, among those on "kontanthjælp". For these, the cuts could mean an increase in economic insecurity, which in the long run, has both social and health consequences. Due to the economic cuts, the recipients of economic assistance risk experiencing an increase in both material and social deprivation. Social deprivation can over time, have negative consequences on the individual's social network, thereby reducing employment opportunities.

The thesis therefore aims to investigate how selected recipients of unemployment economic assistance experience the effect of their financial situations on their social networks and how the lack of social networks can present difficulties in achieving employment.

This is achieved by six individual interviews with recipients on "kontanthjælp". These interviews were conducted both in physical meetings, but also over telephone conversations, as some of the informants live in other parts of the country. The method allowed the informants to elaborate on their experiences of being on "kontanthjælp" and to give the questioner the opportunity to pose in-depth, personal questions to the informants.

For the interpretation of the material obtained in the interviews, four theories were selected.

Concerning the treatment of the various forms of social capital we implemented Pierre Bourdieu's,

James S. Coleman's and Robert D. Putnam's theories. The theory of treating the role of social networks, by sociologist, Mark Granovetter was also implemented.

Through a combination of theory and interview, we found the informants expressed that they experience increased avoidance of social activities due to their lack of financial resources. Even though close friends and family members worked to engage the informants in social gatherings by offering financial support, the informants have an insulating tendency. As the informants are not able to reciprocate the financial services they received, they overtime withdrew from these social circles.

In addition, they feel shame for being on "kontanthjælp" so they try to keep this predicament hidden. This secret has social implications for the informants. The stigmas associated with their situation can prevent them from meeting new people. Meeting new people outside their known social circle and thus limiting a creation of new networks which can be a valuable asset for the informants to find jobs.

The thesis concludes the insulated behavior of our informants is not only due to their lack of finances, but also due to their awareness that they do not wish to reveal themselves as there are often stigmas associated with their situation. They do not want to admit that they are dependent on economic assistance and therefore try to keep this situation a secret. For them the associations with being on "kontanthjælp" can play a role in restricting an expansion of their possible social networks. Subsequently the informants gradually avoid and eventually isolate themselves from their social circles.

This trend of social isolation by these six informants creates obstacles for the informants to maintain links with family, friends, former colleagues as well as it prevents the creation of new social connections and professional links. As a consequence of this isolation these informants can find it difficult to regain or begin employment.

Indholdsfortegnelse

1. Indledning	6
2. Problemfelt	10
3. Problemformulering	12
3.1 Arbejdsspørgsmål	12
4. Kapiteloversigt	13
5. Præsentation af kontanthjælpsgruppen	16
6.1 Definition af langtidsledige kontanthjælpsmodtagere.....	16
6.2 Definition af afsavn.....	17
6.3 Definition af arbejdsrelateret netværk	17
7. Specialets videnskabelse	19
7.1 Specialets antagelser på kontanthjælpsområdet.....	19
7.2 Økonomi som motivator	20
7.3 Sammenhæng mellem indkomst og sociale afsavn	21
7.4 Netværkets betydning for beskæftigelsesmuligheder	21
7.5 Det arbejdsrelaterede netværks betydning for langtidsledige	22
7.6 Befolkningens omtale af kontanthjælpsmodtagerne.....	23
7.7 (Mis)forståelser af kontanthjælpsmodtagere	24
7.8 Sammenfatning af specialets antagelser.....	24
8. Videnskabsteori	26
8.1 Specialets videnskabelse ud fra hermeneutikken	26
8.2 En hermeneutisk tilgang	26
9 Kvalitativ metode.....	28
9.1 Tilgang til interview	28
9.2 Livsverdensfokus	28
9.3 Semistruktureret interview	29
9.4 Udførelse af interviews	29
9.5 Udvalgelse af informanter	30
9.6 Kontakten til informanterne.....	30
9.7 Interviewguide.....	31
9.8 Transskribering	32
9.9 Ethiske Overvejelser	32
9.10 Præsentation af informanter.....	33

10. Specialets teoretiske perspektiver	34
10.1 Teorier om social kapital	34
10.2 Pierre Bourdieus sociale og økonomiske kapital.....	34
10.3 Mark Granovetters netværksteori.....	36
10.4 James Coleman's sociale kapital.....	38
10.5 Robert Putnam's sociale kapital	40
10.6 Den sociale kapital's anvendelighed	41
10.7 Erving Goffman's teori om stigmatisering.....	42
10.8 Teoriens anvendelighed	45
11. Analysebeskrivelse	46
12. Sociale afsavn hos de langtidsledige kontanthjælpsmodtagere	48
12.1 Sociale afsavn grundet økonomi	48
12.2 Sociale afsavn forbundet med negativ omtale af kontanthjælp.....	51
12.3 Skam og økonomi's indvirkning på sociale relationer	53
13 Kontanthjælpsmodtagernes ændringer i det sociale netværk.....	55
13.1 Stigmas indflydelse på kontanthjælpsmodtagernes sociale relationer	55
13.2 Den sociale balance	61
13.3 En isolerende tendens blandt informanterne	65
14 Kontanthjælpsmodtagernes arbejdsrelaterede netværk.....	68
14.1 Styrken i informanternes stærke og svage netværksbånd.....	68
14.2 Informanternes brobyggende og afgrænsende sociale kapital.....	71
14.3 Konkludering af informanternes arbejdsrelaterede netværk	76
15. Konklusion	78
16. Perspektivering.....	81
Litteraturliste	82

1. Indledning

Der har historisk været forskellige opfattelser af, hvordan arbejdsløshed skal håndteres i det danske samfund. En undersøgelse lavet af forskerne Christian Albrekt Larsen, Jan Bendix og Jørgen Goul Andersen Jensen viser, at der i 1970'erne og helt frem til starten af 1990'erne sås et fremherskende sikringsparadigme, hvor filosofien omhandlede at sikre ofre for arbejdsløshed bedst muligt gennem økonomisk kompensation. Dette var påtænkt, så de ledige havde mulighed for at opretholde en normal livsstil på lige fod med de beskæftigede i samfundet (Goul, J. A., al., 2003:230).

Dette fremherskende sikringsparadigme, som udgjorde en ikke stigmatiserende social og økonomisk tryghed blandt de arbejdsløse, blev i begyndelsen af 1990'erne kritiseret, da det ifølge Jørgen Goul Andersen ændrede synet på de arbejdsløse, og herunder måden man håndterede deres situation på. Frygten for at de arbejdsløse blev for komfortable i deres situation, og således mistede motivationen til at ændre deres status fra ledig til beskæftiget, blev mere dominerende. Dertil lød kritikken af det daværende forsørgelsesgrundlag for de arbejdsløse, at det:

“(...) lokkede folk i en fattigdomsfælde, lullede dem i søvn og utilsigtet kørte dem ud på et socialt sidespor uden for arbejdsmarkedet som anden klasses borgere, præget af social isolation, manglende selvtillid, meningsløshed og afmagt og akkumulation af snart alle tænkelige sociale problemer” (Goul, J. A., al., 2003:231).

I citatet, opsummerer Jørgen Goul Andersen, at den daværende generøse sociale sikring til de arbejdsløse blev ensbetydende med et både psykologisk og socialt forfald. Yderligere kom en bekymring om en svækket arbejdsetik blandt befolkningen, og bekymringen for en udvikling mod en decideret forsørgerkultur (Goul, J. A., et al., 2003:231).

Jørgen Goul Andersen argumenterer på baggrund af disse ændringer i opfattelsen af de arbejdsløse, for et løbende paradigmeskifte, et skifte han definerer som incitamentsparadigmet. I dette paradigme var bekymringen, at de arbejdsløse trivedes for godt, og af den grund ikke havde økonomisk incitament til at ændre deres position fra arbejdsløs til beskæftiget, hvilket udviklede en frygt for såkaldte arbejdsløshedsfælder (Goul, J. A., et al., 2003:235). Endvidere argumenteres der for, at det er uoplagt med økonomiske incitament for at motivere de ledige til beskæftigelse. Dette argument er baseret på en undersøgelse lavet blandt flere andre lande, som viste, at danskerne har den højeste ikke-økonomiske arbejdsmotivation, når det gælder om at komme i beskæftigelse. Dette resultat sår altså tvivl om, hvorledes Danmark fra 1970'erne og op gennem 1990'erne skabte

deciderede arbejdsløshedsfælder, og dermed knækkede arbejdsmotivationen blandt de ledige (Goul, J. A., et al., 2003:228).

På den anden side beskriver Jørgen Goul Andersen dog også incitamentsparadigme til at være medvirkende til nogle problematiske følgevirkninger, for de arbejdsløses fremtidige trivsel.

Den økonomiske kompensation folk tidligere havde modtaget som arbejdsløse, angiver Jørgen Goul Andersen, som værende en økonomisk tryghed for dem som uønsket var havnet uden for arbejdsmarkedet. Han påpeger hvor vigtig den økonomiske tryghed er blandt ledige, da den økonomisk utryghed ofte skaber nogle bekymringer, som fylder langt mere end det at stå uden arbejde. Heri pointeres blandt andet hvordan den økonomisk utryghed på sigt, kan have både sociale og sundhedsmæssige konsekvenser for de ledige.

På trods af incitamentsparadigmets indtræden i beskæftigelsesdebatten, angiver Jørgen Goul Andersen ikke at have fundet belæg for, at nedskæringer af den sociale sikring for ledige, skulle mindske arbejdsløsheden. Snarere forventes det, at de lediges trivsel vil falde, og som følger heraf, vil nye sociale problemer opstå (Goul, J. A., et al., 2003:259).

Forskerne beskriver altså en stor bekymring for dette fremtrædende incitamentsparadigme, og de nedskæringer i den sociale sikring som dette automatisk medfølger.

Det tyder på at incitamentsparadigmet har fået stor indflydelse i den danske beskæftigelsesdebat. I 2016 blev der indført to nye stramninger på kontanthjælpsområdet. Et kontanthjælpsloft som indebærer et maksbeløb på kontanthjælpsmodtagernes støtte fra det offentlige, samt en 225-timers regel som kræver at modtagerne arbejder mindst 225 timer om året, for ikke at blive skåret i kontanthjælpsydelser (Rådet for Socialt Udsatte - Årsrapport, 2017:45). Folketingsmedlem og erhvervsordfører for partiet Venstre, Torsten Schack Pedersen, begrundede de to stramninger på området med, at forskellen mellem at være i beskæftigelse og arbejdsløs skal kunne mærkes. Han uddybede, at når forskellen mellem at være i beskæftigelse, og det at blive hjemme i sofaen var for lille, ville flere vælge arbejdet fra, for i stedet at fortsætte på den offentlige forsørgelse. Yderligere påpegede han, at der under den socialdemokratiske regeringsperiode, var en stor stigning af kontanthjælpsmodtagere, som han mener skyldtes manglende økonomiske incitament, ved at komme i job, og derfor igen var et behov for nye stramninger på området (Amtsavisen, 21. marts 2016).

Denne stigning i antallet af kontanthjælpsmodtagere mener Anders Bruun Jonassen, forsker i økonomiske incitament til beskæftigelse, ikke så enkelt kan forklares med manglende motivation blandt kontanthjælpsmodtagerne. Han pointerer at stigningen i årene op til 2016, i højere grad skal

begrundes med flygtningestrømmen, som gav ekstraordinært flere modtagere på den offentlige sociale ydelse (Mandagmorgen, 12. juni 2018).

I 2018, to år efter stramningerne blev indført på kontanthjælpsområdet, kunne nuværende beskæftigelsesminister, Troels Lund Poulsen, konstatere at antallet af kontanthjælpsmodtagere var faldende, og at beskæftigelsen var rekordhøj og ledigheden lav. Denne positive fremgang, mente han blandt andet, var forårsaget af de initiativer som regeringen lavede på kontanthjælpsområdet i 2016 (Beskæftigelsesministeriet, 12. april 2018). Flere eksperter var skeptiske overfor, at kontanthjælpsloftet samt 225-timers reglen, havde haft så stor effekt på antallet af kontanthjælpsmodtagere, de mente i højere grad at det skyldtes andre faktorer. Hertil forklarer Anders Bruun Jonassen videre, at antallet af kontanthjælpsmodtagere skulle ses som et naturligt fald i årene fra 2016 til 2018, da langt færre flygtninge kom til Danmark. Forsker Kristian Kongshøj deler ligeledes denne skepsis, da det faldende antal kontanthjælpsmodtagere, ifølge ham, også kan begrundes med konjunktursvingningerne, heriblandt at dansk økonomi løbende er blevet bedre, og at efterspørgslen på arbejdsmarkedet er blevet højere. Han betvivler altså at det er stramningerne på kontanthjælpsområdet der alene har fået flere i job, og påpeger endvidere for, at tidligere analyser også har vist, at kontanthjælpsloftet ikke har nogen særlig betydning på øget beskæftigelse blandt kontanthjælpsmodtagerne (Mandagmorgen, 12. juni 2018).

Der kan således ses en tendens til, at regeringens stramninger på kontanthjælpsområdet er begrundet med økonomiske incitament om, at det skal kunne betale sig at arbejde. På trods af disse økonomiske stramninger, som ifølge regeringen skulle give borgerne mere motivation til at komme i arbejde, fandtes der i december 2018 stadig omkring 130.000 kontanthjælpsmodtagere i Danmark (Danmarks Statistik, 2019).

En Opgørelse fra Danmarks Statistik viste ydermere, at det var op imod hver tredje kontanthjælpsmodtager som var langtidsledig i 2018, og derfor anses disse som en relevant udsat gruppe at koncentrere sig om i specialet (NYT, 2018:1). Resultatet fra Danmarks Statistik viser samtidig en stigning i langtidsledige i forhold til året før, hvilket indikerer, at der stadig er mange langtidsledige kontanthjælpsmodtagere, som ikke formår at komme i beskæftigelse på trods af de nuværende reformtiltag.

Ifølge Rådet for Socialt Udsatte er det alt for snæversynet kun at fokusere på ikke-manglende økonomiske incitament, da dette ikke er altafgørende for, om kontanthjælpsmodtagerne kommer i beskæftigelse. Derimod argumenterer organisationen for, at der findes en del barrierer, som gør at

de ledige ikke kan komme i beskæftigelse, såsom psykisk sygdom, dårligt helbred, manglende erhvervskompetencer eller sociale problemer (Rådet for Socialt Udsatte, 2019).

I årsrapporten fra 2017 udarbejdet af Rådet for Socialt Udsatte, fremhævede de vigtigheden i at få et langt mere nuanceret billede af kontanthjælpsmodtagernes udfordringer i forbindelse med det at komme i beskæftigelse. De beskriver heri, hvordan størstedelen af modtagerne på kontanthjælp ikke har mulighed for at reagere på de økonomiske incitamer, da arbejdsløsheden i højere grad skyldes de ovennævnte faktorer. Derfor understreges det i rapporten, at årsagen til kontanthjælpsmodtagernes arbejdsløshed, ikke kun må begrundes med manglende økonomiske incitamer, men i stedet vurderes ud fra andre faktorer såsom sygdom, sociale problemer og manglen på erhvervskompetencer samt hvordan disse har indflydelse derpå (Rådet for Socialt Udsatte - Årsrapport, 2017:44).

2. Problemfelt

Der er med incitamentsparadigmets indtræden i dansk beskæftigelsespolitik, sket flere økonomiske nedskæringer gennem årene på kontanthjælpsområdet. Som følge af disse nedskæringer forekom ligeledes en forventning om, at der blandt de ledige ville opstå en økonomisk nød. Hvilket ifølge Jørgen Goul Andersen ville tvinge langt flere til at skifte bopæl, fravælge fritidsaktiviteter og sociale relationer fra og generelt forårsage en alvorlig deroute for de arbejdsløse (Goul, J. A., et al., 2003:234). For kontanthjælpsmodtagerne betyder disse manglende økonomiske ressourcer, at langt flere risikerer at opleve en stigning i både materielle og sociale afsavn.

I forbindelse med dette beskrives i bogen *Fattigdom, afsavn og coping* fra 2015, at der i perioden fra 2002 til 2011 blev indført flere offentlige sociale ydelser, som alle gav færre økonomiske midler, end det hidtidige kontanthjælpsniveau havde gjort (Müller, M. et al, 2015:11). De nye offentlige sociale ydelser omfattede blandt andet en nedsættelse af kontanthjælpen efter 6 måneder, et loft over kontanthjælpen efter 6 måneder, samt nedsat kontanthjælp til familier med forældre på ydelsen over en længere periode (Müller, M. et al, 2015:12). Intentionen med de nedsatte ydelser var, at de skulle virke beskæftigelsesfremmende og således socialt inkluderende. Ejrnæs m.fl. iværksatte efterfølgende et forskningsprojekt, som havde til formål at undersøge de eventuelle konsekvenser, udformningen af disse nye sociale ydelser havde skabt (Müller, M. et al, 2015:15). Forskningsprojektet frembragte statistikker som viste afsavnssammenligninger mellem arbejdsløse på nedsat kontanthjælp og gruppen af dagpengemodtagere (Müller, M. et al, 2015:16). Afsavnet hos de arbejdsløse blev målt ud fra kategorier såsom afsavn i daglige fornødenheder, sundhed, sociale aktiviteter, fritid og materielle goder (Müller, M. et al, 2015:112).

Forskningsresultatet over afsavn blandt kontanthjælpsmodtagere og dagpengemodtagere viste, at de personer som befandt sig på den nedsatte kontanthjælp, havde væsentligt flere afsavn end dagpengemodtagerne, som har en højere social ydelse. Overordnet pegede forskerne på, at jo mindre indkomst den arbejdsløse havde, jo flere afsavn led de under. Heraf kunne de samlede resultater vise, at der fandtes en sammenhæng mellem indkomst og afsavn (Müller, M. et al, 2015:105). Yderligere viste analyserne, at personer som blev forsørget af de laveste ydelser, over en længere periode, oplevede stigning i afsavn (Müller, M. et al, 2015:118).

Grundet disse lave ydelser, oplevede de ledige ofte at være tvunget til at fravælge flere nødvendige handlinger og aktiviteter i hverdagen. Hvor det netop er denne ufrivillige negative selektering af handlinger og aktiviteter blandt arbejdsløse, som leder til de ovenstående afsavn (Casa, 2011:3).

For de enkelte typer af afsavn, viser det sig, at omfanget af afsavn er mindre jo mere nødvendig handlingen eller aktiviteten er og derfor er afsavn af måltider og medicin lave. Det forholder sig anderledes for de sociale aktiviteter, som ikke på samme måde opleves nødvendige i hverdagen, og derfor oftere fravælges. Denne tendens giver således konsekvenser for det sociale liv, og gør at lavindkomstgrupperne i højere grad har færre sociale relationer (Casa, 2013: 11). De sociale afsavn kan altså over tid, resultere i, at ens sociale netværk påvirkes negativt og dette kan i værste fald føre til social isolation.

Denne tendens til at personer på lavere indkomst oftere har færre sociale relationer, kan have indflydelse på mulighederne for at komme i beskæftigelse. Dette fortæller professor Christian Larsen og Jacob Pedersen blandt andet i bogen *Ledighedsparadokset*, hvor de pointerer, at det ofte er ens sociale netværk som er adgangsgivende til arbejdsmarkedet.

Både Christian Larsen og Jacob Pedersen mener, at ledighed ikke så enkelt kan forklares gennem manglende økonomiske incitament (Larsen, C. A. og Pedersen, J. J., 2009:14). I stedet beskriver de, at problematikken i højere grad skyldes arbejdsgiveres og arbejdstageres forskellige præferencer. Arbejdsgiverne har et ønske om altid at finde den bedste kandidat til jobbet, hvorimod arbejdstagernes ønske er at søge hen imod de bedste arbejdspladser (Larsen, C. A. og Pedersen, J. J., 2009:37).

Ovenstående argument vidner ifølge Christian Larsen og Jacob Pedersen om, at det altså ikke alene er kun den manglende motivation hos de arbejdsløse som gør, at de ikke kommer i beskæftigelse. De mener at forklaringen på arbejdsløsheden, nærmere skal begrundes med manglende netværk hos de ledige. Deres undersøgelser i forhold til de lediges netværk har vist, at de fleste havde et kendskab til flere personer indenfor deres respektive branche, inden de blev arbejdsløse. Flertallet af de ledige mistede dog løbende kontakten til personerne i branchen i løbet af deres ledighedsperiode, og jo længere tid de var fraværende fra arbejdsmarkedet, jo mere påvirkede det deres arbejdsrelaterede netværk (Larsen, C. A. og Pedersen, J. J., 2009:134). En væsentlig forklaring på de lediges problemer med at komme i arbejde, kan ifølge Christian Larsen og Jacob Pedersen, være en svækkelse af det arbejdsrelaterede netværk under arbejdsløsheden. Deres analyser peger på, at et arbejdsrelateret netværk har ganske stor betydning for de arbejdsløses muligheder for at komme i beskæftigelse, og at det sommetider kan være altafgørende (Larsen, C. A. og Pedersen, J. J., 2009:149).

Baseret på ovenstående argumenter antages det således at en vigtig faktor til at komme i arbejde, er et godt socialt netværk. Det sociale netværk skal dog vedligeholdes, og resultater udarbejdet af

Christian Larsen og Jacob Pedersen viser at en længerevarende ledighed tærer på de lediges netværk. Derfor ønskes det i specialet at undersøge, hvordan et fokus på udelukkende økonomiske incitament, påvirker kontanthjælpsmodtagernes sociale netværk. Herunder også om eventuelle sociale afsavn kan have konsekvenser for vedligeholdelsen af det arbejdsrelaterede netværk under arbejdsløshedsperioden.

Problemformuleringen lyder således.

3. Problemformulering

Hvordan opfatter de langtidsledige kontanthjælpsmodtagere at deres økonomiske situation påvirker deres sociale netværk, og hvorledes giver deres sociale netværk muligheden for at komme i beskæftigelse?

3.1 Arbejdsspørgsmål

Arbejdsspørgsmålene er udarbejdet med hensigt på at besvare specialets problemformulering. De tre nedenstående arbejdsspørgsmål har til formål at danne en dybere forståelse af hvorfor kontanthjælpsmodtagerne oplever sociale afsavn samt hvordan disse kan have en indvirkning på kontanthjælpsmodtagernes muligheder for at komme i beskæftigelse.

1. Hvorledes oplever kontanthjælpsmodtagerne at deres sociale relationer påvirkes af kontanthjælpsydelsen?
2. Hvorfor ændrer kontanthjælpsmodtagernes sociale netværk sig i perioden på kontanthjælpsydelsen?
3. Hvorledes kan kontanthjælpsmodtagernes nuværende sociale netværk karakteriseres som værende et arbejdsrelateret netværk?

4. Kapiteloversigt

I det følgende skitseres opbygningen for specialet. Rækkefølgen for alle kapitler vil i nedenstående blive præsenteret samt blive angivet en kort redegørelse af indholdet i de forskellige kapitler.

Kapitel 1

Dette kapitel beskriver indledningsvist den historiske udvikling på kontanthjælpsområdet samt befolkningens holdning til den nuværende kontanthjælpsydelse. Derudover introduceres hvordan de forskellige nedskæringer på kontanthjælpsområdet har medvirket til særlige konsekvenser blandt modtagerne.

Kapitel 2

I dette kapitel præsenteres specialets problemstilling. Heri problematiseres hvordan kontanthjælpsmodtagernes få økonomiske midler kan resultere i sociale afsavn. Yderligere skabes der en formodning om, hvorledes sociale afsavn kan have en indvirkning på det arbejdsrelaterede netværk.

Kapitel 3

I dette kapitel presenteres specialet problemformulering samt de tre arbejds spørgsmål

Kapitel 5

I dette kapitel begrundes valget af gruppen langtidsledige kontanthjælpsmodtagere, samt beskriver hvorfor specialet kun forholder sig til økonomien som et middel for at bekæmpe arbejdsløshed.

Kapitel 6

Her defineres specialets hovedbegreber, herunder hvilken gruppe af kontanthjælpsmodtagere specialet har inddraget. Derefter konkretiseres specialets syn på afsavn, og til sidst gives en definition af det arbejdsrelaterede netværk.

Kapitel 7

I kapitlet præsenteres tidligere videnskabelige undersøgelser og rapporter som bidrager til specialets akademiske antagelser. Disse antagelser danner specialets udgangspunkt for forståelsen af kontanthjælpsmodtagernes sociale situation.

Kapitel 8

I dette kapitel præsenteres den videnskabelig ramme for specialet. Der beskrives hvordan vores fordomme og antagelser skaber en større akademisk indsigt i kontanthjælpsmodtagernes sociale situation.

Kapitel 9

Heri præsenteres hvordan specialet anvender kvalitativ metode. Heri redegøres for valg af interviewtype, udførelsen af interviews, valg af informanter samt de etiske overvejelser omkring udførelsen af vores interviews.

Kapitel 10

I dette kapitel gennemgås de teorier som benyttes i specialet. Der benyttes i alt fem forskellige teorier fra fem forskellige teoretikere. De følgende teoretikere er Pierre Bourdieu, Mark Granovetter, James Coleman, Robert Putnam og Erving Goffman.

Kapitel 11

I dette kapitel præsenteres måden hvorpå de tre analyser vil blive bearbejdet ud fra specialets antagelser, empiri og teori. Analysedelene har til formål at besvare specialets tre arbejdsspørgsmål. De tre analysedeles resultater vil tilsammen danne grundlag for opgavens samlede konklusion.

Kapitel 12

I Dette kapitel besvares specialets første arbejdsspørgsmål gennem en diskriptiv analyse, som er inddelt i to afsnit. Første afsnit er en deskriptiv analyse af de sociale afsavn, på baggrund af informantrnes få økonomiske ressourcer. I analyseafsnittet anvendes Bourdieus teoretiske begreber social og økonomisk kapital. Andet afsnit er en deskriptiv analyse af informanternes oplevelse af social skam blandt andre mennesker. Afslutningsvis vil de to afsnit lede til første delkonklusion.

Kapitel 13

Dette kapitel har til formål at besvare specialets andet arbejdsspørgsmål. Analysen er opdelt i to, hvor første afsnit omhandler den negative omtales indvirkning på informanternes sociale relationer. I denne del vil Goffmans teoretiske begreber om stigmatisering blive benyttet. I det andet afsnit belyses hvorfor informanternes sociale relationer er vanskelige at opretholde. I denne del anvendes Colemans teoretiske begreber inden for social kapital. Afslutnings vil de to afsnit danne specialets anden delkonklusion.

Kapitel 14

Dette kapitel har til formål at besvare specialets tredje arbejdsspørgsmålet. Analysen er ligeledes opdelt i to afsnit. I første afsnit analyseres, på baggrund af Granovetters teori om sociale bånd, styrken i kontanthjælpsmodtagernes netværk. I andet afsnit fremanalyseres hvorvidt informanternes netværk kan karakteriseres som et arbejdsrelateret netværk. Til dette benyttes både Granovetter og Putnams teori om netværk og social kapital. Afslutningsvis vil de to afsnit lede til specialets tredje delkonklusion.

Kapitel 15

I dette kapitel vil specialets problemformulering blive besvaret i form af en konklusion.

Kapitel 16

I dette kapitel diskuteres de problematikker der findes ved hovedsageligt kun at anvende økonomiske incitamenter i forhold til at mindske arbejdsløsheden.

5. Præsentation af kontanthjælpsgruppen

I dette kapitel begrundes for valget af gruppen langtidsløse kontanthjælpsmodtagere. Det forholder sig ifølge Bent Greve, at jo længere tid mennesket befinder sig på kontanthjælp, jo længere væk fra arbejdsmarkedet kommer de. Dertil har gruppen af langtidsløse kontanthjælpsmodtagere større afstand til arbejdsmarkedet end andre arbejdsløse. Greve beskriver yderligere at personer med stor afstand til arbejdsmarkedet, som regel også er de mest udsatte i samfundet (Greve, 2012:63). Dermed må den gruppe af langtidsløse kontanthjælpsmodtagere være dem som er mest udsatte og samtidig også være dem med de største udfordringer i forhold til at komme i beskæftigelse.

I specialet forstås arbejdsløshed dog som et komplekst område, og hvor det ofte kræver fokus fra forskellige faktorer for at komme i beskæftigelse

Dette begrundes med at særligt den længerevarende arbejdsløshed, mange gange er forårsaget af flere forskellige faktorer såsom sygdom, manglende uddannelse, erhvervs erfaring eller sociale kompetencer. Denne sammensætning af komplekse problemstillinger, vil derfor som regel kræve flere forskelligartede løsninger (Greve, 2012:63). Dog er der ikke ressourcer til i specialet at undersøge samtlige faktorer der kan forårsage arbejdsløsheden hos de langtidsløse kontanthjælpsmodtagere. Alligevel mener vi, at det har relevans, at belyse den komplekse situation som langtidsløse kontanthjælpsmodtagere ofte står i. Herunder at det kan blive vanskeligt hovedsageligt at løse arbejdsløsheden på baggrund af økonomiske incitament. Der ønskes således belyse hvordan økonomien for de langtidsløse kontanthjælpsmodtagere har indvirkning for deres sociale relationer, og hvordan dette har en særlig indvirkning på sandsynligheden for at komme i beskæftigelse.

6. Begrebsafklaring

I dette afsnit defineres tre af specialets hovedbegreber. Først defineres mere specifikt, hvilken gruppe af kontanthjælpsmodtagere specialet har inddraget. Derefter konkretiseres specialets syn på afsavn, og til sidst gives en definition af det arbejdsrelaterede netværk.

6.1 Definition af langtidsløse kontanthjælpsmodtagere

Specialet har begrænset sig til kun at inddrage langtidsløse kontanthjælpsmodtagere, hvilket ifølge beskæftigelsesministeriet defineres som personer som minimum har været på

kontanthjælpsydelsen i et år. Derudover bliver der i specialet kun inddraget kontanthjælpsmodtagere som er 31 år eller derover. Denne aldersbegrænsning skyldes at kontanthjælpsmodtageren på dette tidspunkt, ville potentielt have modtaget voksent kontanthjælp i minimum et år.

I forbindelse med etnicitet er der kun valgt at interviewe etniske danskere, da der ellers ville være særlige kulturelle forskelligheder i forhold til hvordan man eksempelvis deltager på arbejdsmarkedet.

6.2 Definition af afsavn

I specialet er begrebet afsavn inspireret af fattigdomsforskeren Peter Townsends definition, som beskrives i rapporten *Livet på laveste sociale ydelser - et år efter*: “Afsavn vil sige, at man må undlade eller er udelukket fra at foretage handlinger eller aktiviteter eller opnå goder, man har behov for, fordi man ikke har de tilstrækkelige ressourcer. Afsavn kan både være af materiel og social karakter(...)” (Casa, 2011:3).

For at konkretisere de sociale afsavn er der i specialet formuleret fem temaer, som stilles til informanterne under de udførte interviews. Besvarelserne bliver benyttet i første deskriptive analyse, for at vise hvordan informanternes oplevelser af at have sociale afsavn, påvirker deres sociale relationer. De fem temaer er følgende:

1. Hvor ofte tager du på restaurant, cafe eller lignende?
2. Hvor ofte tager du ud med venner, familie eller bekendte i byen, biografen og lignende?
3. Hvor ofte inviterer du familie, venner eller bekendte til middag?
4. Hvor ofte deltager du til fødselsdage eller lignende?
5. Hvor ofte deltager du i fritidsaktiviteter?

Disse spørgsmål danner tilsammen rammen for første analysedel og er inspireret af rapporten *Afsavn og Indkomst* (Casa, 2013). De vil senere blive benyttet som spørgsmål i interviewguiden samt som analyseredskab til fortolkning af de ændringer, der opstår hos kontanthjælpsmodtagerne i løbet af kontanthjælpsperioden.

6.3 Definition af arbejdsrelateret netværk

Specialets definition af det arbejdsrelaterede netværk tager afsæt i bogen *Ledighedsparadokset* af forskerne Christian Larsen og Jacob Pedersen. Det arbejdsrelaterede netværk refererer til kontanthjælpsmodtagernes sociale relationer i form af de venner og bekendte som kan agere som

informationskilder til nye jobmuligheder.

7. Specialets videnskabelse

I dette afsnit vil der blive redegjort for specialets videnskabsteoretiske ståsted. Dette gøres for at kunne argumentere de metodiske tilvalg og fravalg, der er gjort i forbindelse med udarbejdelsen af specialet.

I forhold til udformningen af specialets problemformulering, ønskes der at opnå en forståelse af kontanthjælpsmodtagernes udfordringer med at opretholde sociale relationer, mens de befinder sig på ydelsen. Denne udfordring med kontanthjælpsmodtagernes sociale relationer er i specialet udsprunget af en forudindtaget fordom om, at der forekommer nogle sociale konsekvenser blandt de langtidsledige kontanthjælpsmodtagere. Idet vi anvender en fordom om, at der findes en sammenhæng mellem kontanthjælpsmodtagernes økonomiske situation og deres sociale afsavn, positionerer specialet sig indenfor den hermeneutiske videnskabsteori. Ud fra hermeneutikken er netop fordomme et centralt element i forhold til at producere viden. Vores fordomme medbringes under hele forståelsesprocessen og er undervejs i mødet med det ukendte blevet enten bekræftet eller erstattet af nye. Vores fordomme har været udgangspunkt for præciseringen af specialets forståelser på kontanthjælpsområdet. Således ses specialets fordomme som værende produktive for vores erkendelse. Nedenfor vil forståelserne blive konkretiseret gennem allerede eksisterende forskning og blive opsummeret som specialets antagelser på kontanthjælpsområdet (Juil, S. og Pedersen, K. B., 2012:122).

7.1 Specialets antagelser på kontanthjælpsområdet

I dette afsnit præciseres specialets antagelser på kontanthjælpsområdet, ud fra allerede eksisterende forskning.

Nedenstående seks afsnit, uddyber de antagelser specialet har på kontanthjælpsområdet. I det første afsnit, økonomi som motivator, beskrives hvordan beskæftigelsespolitikens formål gennem årene, har været at skabe øget motivation hos de arbejdsløse gennem økonomiske incitamerter. I det andet afsnit uddybes sammenhængen mellem indkomst og afsavn. Tredje afsnit belyser netværkets betydning for beskæftigelsesmuligheder. Fjerde afsnit har til formål at vise hvordan det arbejdsrelaterede netværk har betydning for langtidsledige. De sidste to afsnit, fem og seks, angiver befolkningens omtale af kontanthjælpsmodtagerne i dag, samt de (mis)forståelser som findes af gruppen med kontanthjælpsmodtagere.

7.2 Økonomi som motivator

I det følgende afsnit vil der blive uddybet ud fra tidligere forskning, hvilken opfattelse specialet forholder sig til, i forbindelse med motivering gennem økonomiske incitament.

Den nuværende regering har som tidligere nævnt, lavet flere besparelser på kontanthjælpsområdet, hvilket de begrundes med, at det skal kunne betale sig at arbejde (Regeringen, 29. august 2017). I en rapport fra 2017 udarbejdet af *Analyse & Tal*, blev det undersøgt hvorvidt der var hold i påstanden om, at personer decideret fravalgte arbejde, for i stedet at være på kontanthjælp. Konklusionen lød på, at der ikke var belæg for at kontanthjælpsmodtagerne frivilligt fravalgte arbejde, for i stedet at komme på kontanthjælp. Derimod var det ofte andre faktorer end økonomiske incitament, som var afgørende for de stigninger og fald i antallet af kontanthjælpsmodtagere som sås gennem årene. Blandt andet kan det nævnes at konjunktursvingninger samt nedskæringer i andre ydelser, såsom dagpengereetten, gjorde at personer blev tvunget fra dagpengeydelsen over til kontanthjælpsydelsen (*Analyse & Tal*, 2017:8). En anden påstand som undersøges i rapporten er, at økonomiske incitament er afgørende for at få folk i arbejde. Denne påstand viser sig at holde nogenlunde stik i forhold til gruppen af korttidsledige kontanthjælpsmodtagere, det vil sige dem som er ledige i maks et år. Derimod findes en svag beskæftigelseeffekt hos de langtidsledige kontanthjælpsmodtagere, hvilket begrundes med andre faktorer, såsom helbredsproblemer, og som altså ikke kan løses med økonomiske incitament (*Analyse & Tal*, 2017:40). Tværtimod påpeges det i rapporten, at der ved at presse folk med økonomiske incitament, skabes flere negative helbredsmæssige og sociale effekter, som blot medvirker til endnu flere afsavn i hverdagen (*Analyse & Tal*, 2017:5). På baggrund af denne forskning betvivler specialet, at de økonomiske incitament, som blot presser folk endnu hårdere økonomisk, har den givne effekt som regeringen har eftersøgt. Formanden for Rådet for Socialt Udsatte, Jan Sjursen påpegede omkring de nye tiltag på kontanthjælpsområdet, hvordan dette økonomiske pres blot ekskluderer endnu flere fra fællesskabet og udtalte hertil:

“(…) Det er(…) uværdigt, at man taler mennesker ud af fællesskabet ved at insinuere, at de nok er lidt dovne og bare kunne tage sig sammen og tage et arbejde” (Ugebrevet A4, 7. juli 2017:2).

Specialet læner sig således op ad opfattelsen, at der er en begrænset effekt ved brugen af økonomiske incitament hos de langtidsledige kontanthjælpsmodtagere. Brugen af de økonomiske

incitament er antages i specialet nærmere som en faktor til at ekskludere samt skabe flere sociale afsavn blandt kontanthjælpsmodtagerne.

I forlængelse af denne forståelse, vil der nedenfor blive diskuteret nærmere om specialets forståelse af kontanthjælpsmodtagernes sociale afsavn.

7.3 Sammenhæng mellem indkomst og sociale afsavn

I dette afsnit, beskrives ud fra forskningsresultater, hvilken relevans det har at inddrage sociale afsavn i forbindelse med undersøgelsen af kontanthjælpsmodtagernes sociale relationer, samt hvordan disse har medvirket til specialets metode.

I rapporten *Afsavn og Indkomst* udgivet i 2013 af Casa var fokus at oplyse, hvilke forskellige afsavn befolkningen med de laveste indkomster led under. Rapporten viste en betydelig sammenhæng mellem beløbet på borgerens indkomst samt antallet af afsavn. Jo lavere indkomsten var, jo flere afsavn led de under (Casa, 2013:7). Idet kontanthjælpen er en af de laveste offentlige ydelser, antages det således i specialet, at der for kontanthjælpsmodtagerne også findes sociale afsavn grundet deres lave indkomst.

I rapporten *Fattigdom og Afsavn* udgivet i 2016 af SFI (Det nationale forskningscenter for velfærd) vises der i en måling, hvilke sociale afsavn personer med begrænsede økonomiske midler har. Disse sociale afsavn bliver angivet ud fra forskellige indikatorer, herunder om informanterne i undersøgelsen af økonomiske grunde ikke kunne besøge venner og familie, invitere gæster til middag, gå i byen, give fødselsdagsgaver eller dyrke en fritidsaktivitet (SFI, 2016:77). Resultaterne fra målingerne viste generelt, at informanterne havde få økonomiske ressourcer, hvorfor det ofte var de sociale aktiviteter som blev nedprioriteret (SFI, 2016:135).

Disse indikatorer er målt til at definere de sociale afsavn, og specialet har fået inspiration herfra og benytter ligeledes flere forskellige temaer til at vurdere de langtidsledige kontanthjælpsmodtageres sociale afsavn på baggrund af deres få økonomiske midler.

7.4 Netværkets betydning for beskæftigelsesmuligheder

Ud fra tidligere forskning, vil det i nedenstående afsnit blive beskrevet, hvilken forståelse specialet har af de sociale relationers indvirkning på at komme i beskæftigelse.

I bogen *Ledighedsparadokset* af Christian Larsen og Jacob Pedersen problematiserer de den givne information som findes på det danske arbejdsmarked. De pointerer at de ledige ikke har nok information omkring, hvilke job der er tilgængelige, og samtidig har arbejdsgiverne ikke den fulde

information omkring, hvilke jobønsker og kvalifikationer de ledige har (Larsen, C. A. og Pedersen, J. J., 2009:20). De peger på, at det skyldes en asymmetri i informationskanalerne på arbejdsmarkedet, som resulterer i vanskeligheder i forbindelse med at finde et arbejde. Deres undersøgelse viser, at informationskanalerne findes gennem ens sociale relationer, hvorfor det ved brug af disse relationer kan give større chancer for at komme i arbejde (Larsen, C. A. og Pedersen, J. J., 2009:121). De påpeger dog, at der er en væsentlig forskel på hvilke sociale relationer, der er behjælpelige med at få arbejde. Forskerne anvender Granovetter's studier, som forklaring på, hvilke sociale relationer der er vigtige, og har størst betydning for at komme i beskæftigelse. Ifølge dem argumenterer Granovetter for, at det er de svage netværksbånd, såsom venner bekendte og kolleger, der giver adgang til nye nyttige informationer. Disse sociale relationer er også dem som Christian Larsen og Jacob Pedersen sammenfatter som menneskers arbejdsrelaterede netværk. De stærke netværksbånd som Granovetter definerer som familie og nære venner, har derimod en mindre værdi når det kommer til at akkumulere nye informationer. Dette begrundes med at disse sociale relationer ofte bevæger sig i samme nærmiljø og omgangskreds, hvori muligheden for at tilegne sig ny information begrænses (Larsen, C. A. og Pedersen, J. J., 2009:121 -122). I specialet antages det ud fra ovenstående at kontanthjælpsmodtagernes sociale relationer ligeledes kan være behjælpelige til at komme i beskæftigelse.

7.5 Det arbejdsrelaterede netværks betydning for langtidsledige

I dette afsnit bliver vigtigheden af at have et godt arbejdsrelateret netværk belyst, samt hvilken betydning det har for langtidsledige.

I bogen *Ledighedsparadokset* angiver Christian Larsen og Jacob Pedersen endvidere hvilken betydning længden af ledighedsperioden har for de lediges arbejdsrelaterede netværk (Larsen, C. A. og Pedersen, J. J., 2009:122). Ifølge forskerne findes en sammenhæng mellem antallet af år en person er ledig og kontakten til den lediges arbejdsrelaterede netværk, som blandt andet består af tidligere kollegere og chefer (Larsen, C. A. og Pedersen, J. J., 2009:125 -126). De pointerer, at det arbejdsrelaterede netværk blandt langtidsledige oftere er meget svagt, og af den grund har en hæmmende effekt, når det kommer til informationer om jobåbninger, samt anbefalinger fra tidligere kollegaer og chefer. De manglende informationer fra ens arbejdsrelaterede netværk kan derfor medvirke til at de ledige går glip af jobåbninger (Larsen, C. A. og Pedersen, J. J., 2009:70). Det konkluderes i bogen at mange af de succesfulde overgange fra ledighed til beskæftigelse sker gennem uformelle kanaler, altså gennem ens arbejdsrelaterede netværk. Ifølge forskernes egne data

havde ca. en tredjedel af de ledige fået information om en jobåbning gennem deres arbejdsrelaterede netværk (Larsen, C. A. og Pedersen, J. J., 2009:211-212). Et manglende arbejdsrelateret netværk, kan derfor have større betydning for længden af den lediges arbejdsløshedsperiode, end eksempelvis flere økonomiske incitamenter, og øget jobsøgning m.m. Yderligere argumenteres der i bogen for, at arbejdsløsheden blandt ledige, som ellers er fagligt kvalificerede til at varetage de ubesatte jobs, også findes i manglen på et arbejdsrelateret netværk (Larsen, C. A. og Pedersen, J. J., 2009:209-210). Dette viser vigtigheden i at opretholde og pleje ens arbejdsrelaterede netværk, da personer som ikke bevarer deres arbejdsrelaterede netværk har næsten fire gange større chance for at forblive ledige (Larsen, C. A. og Pedersen, J. J., 2009:210). Det kan konkluderes, at det arbejdsrelaterede netværk har en særlig betydning for muligheden for at komme i beskæftigelse. Dette er ligeledes en forståelse som gælder i forhold til specialets undersøgelse af kontanthjælpsmodtagerens sociale relationer.

7.6 Befolkningens omtale af kontanthjælpsmodtagerne

Ifølge forsker Jørn Henrik Peterson stammer måden at håndtere personerne på den offentlige kontanthjælpsydelse, fra det herskende menneskesyn, som dominerer i samfundet. Hertil uddyber han, hvordan tilliden samt opfattelsen af måden hvorpå man opfører sig overfor hinanden, begge har ændret karakter gennem årene. Der bliver i højere grad set mistroisk på modtagerne af kontanthjælp, og der hersker ligeledes en opfattelse af at alle er en udgave af "Dovne Robert" (Politiken, 15. maj 2016).

Dette er også resultatet fra en undersøgelse lavet af forskerne Christian Albrekt Larsen, Jan Bendix og Jørgen Goul Andersen, hvor det beskrives hvordan 1990'ernes motiverende strategi, og den dertilhørende debat om manglende økonomiske incitamenter, allerede dengang var medvirkende til en øget opfattelse af kontanthjælpsmodtagerne, som værende uarbejdsvillige, og samfundsnassere af offentlige ydelser (Andersen, J. G. et al, 2003:260). I undersøgelsen lavede forskerne en måling over befolkningens syn på modtagere af kontanthjælp, hvor hele 70% allerede på det tidspunkt, var tilbøjelige til at se ned på kontanthjælpsmodtagerne (Andersen, J. G., et al, 2003:261).

Forsker Jørn Henrik Peterson forklarer i en artikel at måden kontanthjælpsmodtagerne bliver betragtet i samfundet er et skift i den politiske retorik (Politiken, 15. maj 2016). Ifølge forskeren har skiftet, fra det folkelige fællesskab til en mere individorienteret tilgang, skabt langt større afstand mellem grupper i samfundet. Han argumenterer for, at det for gruppen af beskæftigede er sværere at

identificere sig med gruppen af arbejdsløse, og af den grund skaber problemer for samfundets medborgerfællesskab

På samfundsplan betyder dette, at der er skabt et større fællesskab blandt dem som er i beskæftigelse, hvorimod dem som ikke er i beskæftigelse, betragtes som værende udenfor gruppen (Politiken, 15. maj 2016). Denne opfattelse af at de beskæftigedes identificering med de ledige er blevet dårligere, og at de mangler forståelse for kontanthjælpsmodtagernes situation, deler specialet ligeledes. I specialet er der samtidig opstået et ønske om gennem interviews med kontanthjælpsmodtagere, at belyse deres opfattelse af hvilke eventuelle (mis)forståelser som eksisterer. Nedenstående afsnit vil uddybe, hvordan disse (mis)forståelser fra befolkningen kan have indvirkning på kontanthjælpsmodtagernes situation.

7.7 (Mis)forståelser af kontanthjælpsmodtagere

I Rapporten *framing af ledighed* udarbejdet af tænketanken Cevea og Min A-kasse, påpeges det, at det ikke er ligegyldigt hvordan ledighed omtales i samfundet. Der beskrives heri følgende:

“hvorvidt vi omtaler ledige som dovne hunde, der skal presses i arbejde eller som vilkårlige ofre for den seneste lavkonjunktur, der er fuldt berettigede til deres offentlige understøttelse som erstatning for tabet af arbejdsindtægt.” (Framing af ledighed, 2014:3).

At omtale de arbejdsløse som “dovne hunde” eller som forsker Jørn Henrik Peterson nævnte i ovenstående afsnit (Politiken, 15. maj 2016), som “dovne robot’er”, har stor betydning for det sociale arbejdes tilgang på området. Resultatet i rapporten *framing af ledighed* viser, at en opfattelse af ledige som dovne og nassere på fællesskabet, bidrager til løsninger som indebærer kontrol, økonomiske incitamenters samt disciplinering af de arbejdsløse. Denne opfattelse af de arbejdsløse bliver i rapporten også beskrevet som et stort normskred i hele debatten om de ledige, og var for kun 20 år siden, en ikke-eksisterende opfattelse (Cevea, 2014:30). I specialet forstås denne omtale også som værende en af mulighederne for økonomiske stramninger på kontanthjælpsområdet, og derfor er en antagelse, at specialets informanter oplever samme negative italesættelse, og at det kan have indvirkning på deres sociale relationer.

7.8 Sammenfatning af specialets antagelser

I specialet forholder vi os til de resultater, som viser at øgede økonomiske incitamenters blandt langtidsledige kontanthjælpsmodtagere, ikke har nogen nævneværdige effekter på sandsynligheden for at komme i arbejde. De økonomiske nedskæringer resulterer tværtimod i, at de langtidsledige

kontanthjælpsmodtagere oplever endnu flere sociale afsavn. Hvorfor det antages at der er en sammenhæng mellem indkomst og sociale afsavn.

Det antages også at de lave indkomster hos kontanthjælpsmodtagerne gør, at de oftere tvinges til at fravælge sociale aktiviteter. Derfor har specialet en antagelse af, at informanternes sociale relationer til venner, bekendte og tidligere kollegaer på sigt vil mindskes, og at dette kan have sociale konsekvenser for deres arbejdsrelaterede netværk. Afsluttende antages det at befolkningens omtale af kontanthjælpsgruppen ikke er ligegyldig og har betydning for informanternes livssituation.

De samlede antagelser har videre haft indflydelse på specialets videnskabelse, og i nedenstående kapitel vil specialets videnskabsteoretiske position belyses nærmere.

8. Videnskabsteori

I dette kapitel uddybes den videnskabsteoretiske ramme for specialet. I nedenstående beskrives hvordan vores fordomme og antagelser blandt andet har medvirket til vores forståelser. Det er disse forståelser kombineret med ny videnskabelig viden, som skaber en større og udvidende indsigt i kontanthjælpsmodtagernes sociale situation.

8.1 Specialets videnskabelse ud fra hermeneutikken

I Hermeneutikken bearbejdes fordommene til en justerende forståelseshorisont, hvorfra ens erkendelser udspringer (Juul, S. og Pedersen, K. B., 2012:122). Opnåelsen af erkendelsen i specialet sker løbende gennem en fortolkningsmæssig pendling mellem helheds- og delforståelser, hvor delforståelserne kun kan forstås, hvis helheden inddrages, og omvendt kan helheden kun forstås i kraft af de enkelte delene (Juul, S. og Pedersen, K. B., 2012:110). I forhold til specialets delforståelse, betragtes de ovennævnte antagelser, som delforståelser der medvirker til at skabe helhedsforståelsen i specialet. Derudover ses de interviewede informanternes oplevelser ligeledes som delforståelser, der i samspil med teori også medvirker til at skabe helheden. Der sker dog en konstant fortolkningsmæssig pendling mellem delforståelser og helhedsforståelse, som gør at vores forståelseshorisont justeres, og herved opstår den videnskabelig pendling i den hermeneutiske cirkel (Juul, S. og Pedersen, K. B., 2012:111). Som eksempel på en sådan pendling kan nævnes justeringen af delforståelserne i forbindelse med udførelsen af interviewene. Under udførelsen af interviewene, oplevede vi at der udsprang en ny delforståelse af kontanthjælpsmodtagernes sociale isolation. Den nye delforståelse har medvirket til at ændre helhedsopfattelsen af kontanthjælpsmodtagernes sociale isolation. Denne erkendelse bunder i en pendling mellem delforståelser og helhedsforståelsen, hvor vores delforståelse vedrørende kontanthjælpsmodtagernes sociale isolation rekonstrueres, idet vi tilføjer teori omkring stigma. Det er disse nye delforståelser som bidrager til en udvidelse af helhedsforståelsen og en ny erkendelse sker i forbindelse med sammensmeltning af nye delforståelser og ny helhedsforståelse (Juul, S. og Pedersen, K. B., 2012:125). Det er således vores erkendelse i specialet gennem fortolkning af forskningsresultater, teoretiske begreber og interviews, der i sidste ende giver en konklusion på problemformuleringen.

8.2 En hermeneutisk tilgang

I specialet betyder den hermeneutiske tilgang at vi gennem hele processen selv er en del af den verden, som skal studeres, hvilket derfor har betydning for specialets videnskabelse. Ud fra den

hermeneutiske tilgang, kan vi aldrig sætte vores fordomme i parentes, således har vores medbragte fordomme indflydelse på emnefeltets retning. Ud fra Gadamer vil ens fordomme altid komme i spil når man undersøger et specifikt emnefelt. Ifølge Gadamer betyder en fordom, en dom som man har forud for ens undersøgelse, og derfor betragtes vores fordomme som medbestemmende i forhold til valg af empiri, teori og metodiske redskaber (Juul, S. og Pedersen, K. B., 2012:123).

Den ovenstående nævnte erkendelse som vi skaber ud fra den hermeneutiske cirkel, har hverken til formål at give en objektiv eller sand forståelse i konklusionen (Juul, S. og Pedersen, K. B., 2012:115). Den viden som specialet skaber, er en fortolkning på baggrund af udvalgte informanternes oplevelser, om det at være på kontanthjælp, og kan derfor ikke danne et objektivt og kontekstafhængigt grundlag. Fokus er i stedet at fremfortolke ved hjælp af teoretiske begreber, de meninger som ligger i informanternes udtryk (Juul, S. og Pedersen, K. B., 2012:109-110). I forbindelse med at der i specialet ikke findes nogen rigtig eller forkert fortolkning, kan der godt være forskel på overbevisningen af de fremlagte resultater. Dertil bliver der i nedenstående kapitel givet en begrundelse for de metodiske valg, som er gjort undervejs i specialet, hvilket medvirker til større gennemsigtighed (Juul, S. og Pedersen, K. B., 2012:131).

9 Kvalitativ metode

I dette kapitel præsenteres begrundelsen for at anvende kvalitativ metode i form af interview. I kapitlet redegøres først for den interviewtype der er valgt, i forbindelse med interviews af specialets informanter. Dernæst redegøres for udførelsen af interviews og valget af informanter. Efterfølgende vil der blive introduceret til interviewguiden, transskribering samt gives en kort præsentation af informanterne. Afslutningsvis præsenteres de etiske overvejelser vi har haft omkring udførelsen af vores interviews.

9.1 Tilgang til interview

Med henblik på specialets problemformulering ønskes der at få indblik i sammenhængen mellem informanternes økonomiske situation og sociale afsavn, og hvordan det har indvirkning på deres sociale relationer gennem kontanthjælpsperioden. Derfor finder vi det relevant at opsøge personer på kontanthjælp, for at få indsigt i deres oplevelse af sammenhængen mellem tilværelsen på kontanthjælp og muligheden for at opretholde sociallivet. Informanterne repræsenterer i vores projekt delforståelserne, som bidrager til at uddybe og nuancere specialets helhedsforståelse. Delforståelsen af informanternes oplevelse af sociale afsavn er et vigtigt led i den hermeneutiske cirkel, hvor der sker en fortolkende pendling mellem informanternes perspektiver og vores grundantagelser. Ved at anvende kvalitativ metode i form af interview, er det muligt at indhente informanternes oplevelse af sociale afsavn mens de er på kontanthjælp samt opnås en oplevelse af at blive betragtet som kontanthjælpsmodtager.

9.2 Livsverdensfokus

Med et livsverdensfokus ønskes der i specialet, at få adgang til informanternes oplevelse af deres livsverden. Ifølge Tanggaard og Brinkmann skal livsverdenen forstås, som den verden, alle mennesker individuelt møder i hverdagslivet. For at opnå forståelse for de udvalgte informanternes personlige erfaringer om det at være kontanthjælpsmodtager i dag, benyttes i forbindelse med interviews et livsverdensfokus. Vi søger gennem informanterne at indsamle nuancerede beskrivelser af specifikke situationer og handlinger, som informanterne har oplevet i tiden på kontanthjælp. Denne tilgang har samtidig været medvirkende til at udvælge og løbende præcisere valget af teorier til specialets analyse (Brinkmann, S. & Tanggaard, L.,2015:31).

9.3 Semistruktureret interview

I specialet er samtlige interviews med de forskellige informanter udført ud fra en semistruktureret interviewform. Det er en interviewform, hvor spørgsmålene hverken er helt stramt struktureret, men heller ikke helt åbne (Kvale, S., 2001:44). Denne fremgangsmåde giver informanterne mulighed for med egne ord, at uddybe deres oplevelser om det at være på kontanthjælp. Det semistrukturerede interview giver samtidig, os som interviewere, mulighed for undervejs at stille uddybende spørgsmål til informanterne. Derudover har vi også muligheden for at springe rundt i den kronologiske rækkefølge for spørgsmålene. Dette har eksempelvis være nødvendigt, da informanterne sommetider havde besvaret et spørgsmål, som endnu ikke var stillet. Det semistrukturerede interview giver friheden til, at vi ikke er tvunget til, at stille de forberedte interviewspørgsmål, nøjagtigt som de er skrevet. De forberedte interviewspørgsmål har haft det formål at danne en rød tråd for hele interviewet, hvor der også var givet rum til, at vi kunne stille uddybende spørgsmål undervejs. En udfordring ved denne interviewform, kan sommetider være at opretholde denne røde tråd gennem hele interviewet, da vi ikke altid forholder os kronologisk til spørgsmålene (Kvale, S., 2001:44).

9.4 Udførelse af interviews

I specialet ønskes der et indblik i, hvordan informanterne personligt oplever det at være på kontanthjælp, har påvirket deres sociale liv. Heraf er alt empiri søgt gennem livsverdensinterview af forskellige personer, som alle befandt sig på kontanthjælp under udformningen af interviewet. Interviewene blev udført både ved fysiske møder, men også ved telefonsamtaler, eftersom den geografiske afstand til flere af informanterne var for stor. Ved telefonsamtalerne blev det derfor vigtigt for os som interviewere, løbende at stille uddybende spørgsmål, hvis der opstod nogen tvivl om informanternes udtalelser. Til selve interviewsamtalerne var begge interviewere til stede, hvor den ene havde til opgave at stille informanten de forberedte spørgsmål, og den anden løbende stille uddybende spørgsmål, samt ved fysiske møder observere informantens kropssprog. Inden udførelsen af interviewene havde vi også mange tanker omkring interaktionen mellem os som interviewere og informanterne. For os var det vigtigt at skabe et trygt rum for informanterne, og derfor lod vi dem vælge både tidspunkt og sted for interviewene. Vi var hele tiden bevidste om, at emnet var særlig sårbart og af den grund søgte vi, så godt som muligt, i interviewsituationen at skabe en form for gensidig respekt og forståelse for deres situation (Kvale, S., 2009:46).

9.5 Udvalgelse af informanter

I dette afsnit vil der blive præsenteret, hvordan vi har udvalgt vores informanter til interviewene. Formålet med at inddrage kontanthjælpsmodtagere som informanter har været at få et indblik i, hvordan informanterne oplevede udfordringer med at opretholde deres sociale netværk i kontanthjælpsperioden. De informanter vi har fået kontakt til, er alle minimum 31 år og har været på kontanthjælp i flere år. Grunden til specialets begrænsning på alderen 31 år og op er, at den 31-årige potentielt kan have været på kontanthjælp i mere end et år, hvorpå det øger sandsynligheden for at de sociale afsavn kan mærkes. Dog er der ikke sat nogen øvre aldersgrænse for informanterne. Yderligere er der kun inddraget informanter som er enlige, og derfor kan vi udelukke at deres sociale liv påvirkes af en partners netværk.

9.6 Kontakten til informanterne

Der var fra begyndelsen i dette speciale en bevidsthed om, at det ville blive en udfordring at få kontakt til personer som befandt sig på kontanthjælp. Dette skyldes, at der i begge vores netværk var mange som havde samme alder, hvilket ikke var brugbart, da informanterne skulle være 31 eller over. Ligeledes befinder det meste af vores netværk sig enten i uddannelse, på dagpenge eller i arbejde, og samtidig har begge vores tidligere arbejdsområder ikke stor tilknytning til området. I forbindelse med at skabe personlig kontakt til kontanthjælpsmodtagerne, forsøgte vi i første omgang at skabe kontakt til organisationer, som dagligt var i fysisk kontakt med kontanthjælpsmodtagere. Derudover skrev vi til flere af vores bekendte, der arbejder som socialrådgivere, men også uden held. Vi udvidede derfor søgningen, og forhørte os i hele vores netværk, hvilket gav et par stykker. Det sted som har bragt størstedelen af informanterne er dog private grupper for kontanthjælpsmodtagere på Facebook. Der blev i grupperne opslået et opslag indeholdende en kort information om undersøgelsen, samt hvilken målgruppe vi søgte. Flere personer henvendte sig efterfølgende, hvor flere grundet kravet om en fysisk samtale, meldte fra igen. Vi er bevidste om at en skriftlig henvendelse på de sociale medier, kan have betydning for hvilken type af kontanthjælpsmodtagere der kontakter os. Vi kom dog i kontakt med seks forskellige personligheder, hvor de påpeger at vi kunne skabe kontakt til dem på andre måder, da de aldrig selv ville opsøge hverken private eller offentlige organisationer der til dagligt arbejder med socialt udsatte. Dette betyder, at vi er kommet i kontakt med personer, hvor italesættelsen af kontanthjælpsmodtagere har en særlig betydning for deres sociale liv. Alle seks informanter vil blive præsenteres nærmere i afsnittet om specialets informanter.

9.7 Interviewguide

Forud for udførelsen af interviewene blev der inden udarbejdet en interviewguide, hvori der blev skemalagt de forskellige spørgsmål ud fra tre overordnede forskningsspørgsmål. Dette er gjort for lettere at holde den røde tråd i interviewsituation, men også for at sikre, at vi besvarer alle tre arbejdsspørgsmål og således specialets problemformulering. Første forskningsspørgsmål indeholder spørgsmål om de sociale afsavn vores informanter oplever i dagligdagen grundet begrænsede økonomiske midler. Det andet forskningsspørgsmål blev belyst ud fra spørgsmål om informanternes oplevelse af, hvordan kontanthjælpsmodtagere generelt italesættes af befolkningen i dag. Det tredje forskningsspørgsmål blev udarbejdet for at præcisere informanternes nuværende arbejdsrelaterede netværk.

Selve spørgsmålene til informanterne er i interviewguiden udformet i et almindeligt hverdagsprog, for både at gøre det lettere at besvare spørgsmålene, men også for at skabe en mere uformel samtale mellem os som interviewere og dem som informanter. Intentionen med denne fremgangsmåde er som tidligere nævnt, at få skabt større åbenhed og mindre tilbageholdenhed blandt informanterne i interviewsituationen (Kvale, S., 2001:41).

Nedenfor er vist et udsnit af vores interviewguide, hvor der i venstre kolonne er beskrevet forskningsspørgsmål, og i højre kolonne er udvalgt et par af de dertilhørende udarbejdede interviewspørgsmål til informanterne.

Forskningsspørgsmål	Interviewspørgsmål til informant
<ul style="list-style-type: none">• Hvordan påvirker informantens økonomiske ressourcer deres sociale relationer i tiden på kontanthjælp?	☐ Har du, inden for de seneste tre måneder, ladet være med at tage med familie, venner eller bekendte i byen, biografen eller lignende af økonomiske grunde? ☐ Har du, indenfor det sidste år, gået til en regelmæssig fritidsaktivitet?
<ul style="list-style-type: none">• Hvordan påvirker stigmaet af kontanthjælpsmodtagerne informanternes interaktion med venner, familie og bekendtskaber?	☐ Hvordan synes du kontanthjælpsmodtagerne italesættes af andre mennesker? <ul style="list-style-type: none">• Har det påvirket dig at få "titlen" som

9.8 Transskribering

Der er efter udførelsen af hvert interview blevet transskriberet relativt hurtigt, hvilket begrundes med at vi som transskribenter bedre kan erindre informanterne præcise udtalelser. Vi oplevede blandt andet i flere tilfælde, at lyden på optageren var uskarp, hvor vi grundet den hurtige transskribering, stadig havde mulighed for at huske hvad der blev sagt (Brinkmann, S & Tanggaard, L., 2015:43). I forhold til selve transskriberingen af interviewene, valgte vi at udskrive alt hvad informanterne sagde, hvilket også gjaldt øh'er, hmm, ej osv. Dette blev gjort, da flere af informanternes øh, ej, hmm osv. sommetider kan betragtes som en tøven eller tilbageholdenhed, som giver mening i sætningen. Derudover udskrev vi også, hvis informanten grinede eller snakkede på en særlig måde, som gav betydning for meningen i udtalelsen (Brinkmann, S & Tanggaard, L., 2015:44-45).

9.9 Etiske Overvejelser

Der blev inden udførelsen af interviewene gjort nogle etiske overvejelser, som i dette afsnit vil blive uddybet nærmere. Det er under forberedelsen til interviewene vigtig ifølge Brinkmann, at forholde sig reflektivt til både *informeret samtykke* samt *fortrolighed*. Dette har vi ligeledes gjort i specialet, og vil blive gennemgået i to underafsnit nedenfor.

Informeret samtykke: Inden hvert interview startede, fik informanterne kort fortalt om både specialets problemstilling samt hvilke emner spørgsmålene omhandlede. Denne information blev givet med henblik på at gøre informanterne mere rolige og komfortable i selve interviewsituationen. Sommetider ønskede informanterne at få tilsendt en beskrivelse af problemstillingen forud for interviewet, da de var usikre på om de ville deltage. Alle informanterne som ønskede dette, fik beskrivelsen tilsendt, for at sikre deres deltagelse. Informationen var dog stadig begrænset i en sådan grad, at informanterne ikke havde mulighed for besluttet at planlægge besvarelsen til interviewet. Ydermere blev alle informanter oplyst om offentliggørelsen af specialet, hvorpå alle gav deres samtykke til dette, men med visse forbehold, som vil blive uddybet i næste underafsnit (Brinkmann, S., 2015:477).

Fortrolighed: I forbindelse med at offentliggøre specialet har vi valgt at anonymisere alle deltagende informanter, så det sikres at ingen kan identificeres i virkeligheden. Denne anonymisering er blandt andet valgt for at skabe større tryghed og åbenhed, så informanterne ikke behøver at tilbageholde eller overveje deres udtalelser nøje. Anonymiseringen af informanterne indebærer i specialet at deres navn skiftes til et fiktivt, og at præsentationen af dem ikke indeholder geografisk information. Foruden dette blev alle informanter også tilbudt at gennemlæse transskriberingen, hvori de havde mulighed for at godkende den skriftlige oversættelse. Dette var der dog ingen af informanterne som ønskede (Brinkmann, S., 2015:478).

9.10 Præsentation af informanter

I dette afsnit præsenteres alle seks informanter som har medvirket i enten personlige eller telefoninterviews. Præsentationen af informanterne indeholder navn, alder, antal år på kontanthjælp, uddannelsesniveau samt civilstand.

- Mette, 39 år: Har været på kontanthjælp i 6 år, er uddannet socialrådgiver, bor alene i en lejlighed og mor til en dreng på 13 år.
- Camilla, 37 år: Har været på kontanthjælp i 3 år, men har arbejdet lidt ind imellem. Hun har en bachelor i religionsvidenskab. Bor alene i en lejlighed og er mor til en pige på 13 år og stedmor til en dreng på 6 år.
- Karen, 53 år: Har været på kontanthjælp i 4 år, bor med en “roomie” og har ingen børn. Er uddannet anlægsgartner.
- Susanne, 33 år: Har været på kontanthjælp i 4 år, bor i en lejlighed og har 2 børn. Har ingen uddannelse.
- Christian, 35 år: Har været på kontanthjælp i 6 år, bor med sin hund i en lejlighed og har en kandidat i kulturhistorie.
- Tine, 52 år: Har været på kontanthjælp on/off i 2 år. Bor alene i en lejlighed og har 2 voksne børn. Har en kandidat i tysk og mediefag.

10. Specialets teoretiske perspektiver

I dette kapitel vil specialets udvalgte teorier blive gennemgået. Første afsnit vil omhandle en redegørelse af begrebet social kapital af Pierre Bourdieu, andet afsnit omhandler Mark Granovetters teori om netværk, tredje afsnit er om James Colemans teori social kapital, og fjerde afsnit Robert Putnams teori om social kapital. Alle disse fire teoretikere benyttes i specialet til at belyse hvordan informanternes sociale netværk er og har ændret sig i kontanthjælpsperioden. Afslutningsvis vil der blive beskrevet i et særskilt afsnit, hvordan deres begreber anvendes i analysen. Efterfølgende vil der blive redegjort for Erving Goffmans teori om stigmatisering, og ligeledes blive beskrevet hvordan hans forskellige begreber anvendes i analysen.

10.1 Teorier om social kapital

Begrebet social kapital betragtes i specialet som en ressource informanterne har mulighed for at opnå gennem deres sociale relationer. Den sociale kapital bliver dog ikke kun betragtet som et positivt begreb, da det kan medvirke til både at virke inkluderende samt ekskluderende for informanterne. I forhold til definitionen af begrebet, findes flere forskellige teoretikere som har beskæftiget sig med dette, og hvor der i specialet er afgrænset til fire forskellige teoretikere. I specialet er fokus, at fremanalysere hvordan informanternes sociale netværk er, samt hvordan den udgør en ressource i forhold til at komme i arbejde. Dertil har vi valgt at benytte teoretikerne Pierre Bourdieu, James Coleman, Mark Granovetter og Robert Putnam. Disse teoretikere vil i nedenstående afsnit blive beskrevet, samt præciseret i et særskilt afsnit hvordan deres begreber analytisk bruges i analysen.

10.2 Pierre Bourdieus sociale og økonomiske kapital

Der findes i Bourdieus teori flere forskellige kapitalformer, herunder kan nævnes både økonomisk, social, kulturel og symbolsk kapital. I specialet er der udvalgt to af de fire kapitalbegreber til at analysere med, hvilket er økonomisk og social kapital. I Bourdieus teori befinder vi os på et mikroteoretisk niveau, hvilket betyder at begrebet social kapital og økonomisk kapital, begge anses som ressourcer hos informanterne, som vi i specialet fremanalysere ud fra deres udtalelser. Det særlige ved Bourdieus teori er hans fokus på reproduktionen af sociale klasser, hvor dette sker i forbindelse med de kapitaler en person besidder. I specialet vil de langtidsledige kontanthjælpsmodtagere blive forstået som en form for social klasse, som på grund af deres besiddelse af bestemte økonomiske og sociale kapitaler reproduceres. Nedenfor vil der blive

redegjort for begge kapitaler samt redegjort for, hvordan der gennem social kapital kan akkumulere økonomiske kapital og omvendt.

Økonomisk kapital:

Økonomisk kapital er den mest umiddelbare, eftersom den økonomiske kapital måles i form af materielle og økonomiske ressourcer. Den omfatter alt det materielle som løn, fast ejendom, værdipapirer, og andre værdier som kan omsættes til penge. Det er den eneste af Bourdieus kapitalformer, som kan måles direkte i materielle ressourcer, mens de andre former karakteriseres som immaterielle (Prieur et al., 2006:13).

Social kapital:

Med denne kapital taler Bourdieu, ifølge Prieur, om de forskellige sociale relationer, vores interviewpersoner har adgang til. Her sigtes på både familie, venner, kollegaer, studiekammerater samt andre mere eller mindre varige bekendtskaber i personens liv. Disse forbindelser har ofte en særlig indflydelse på ens prestige i samfundets felter. Det kan drage stor nytte for individet, at blive associeret med en bestemt gruppe, dette kan f.eks. være en fin familie, særlig profession eller et politisk parti (Prieur et al., 2006:93).

Værdien af ens sociale kapital relaterer sig til omfanget af ens sociale relationer og mængden af kapitaler som de enkelte besidder (Wilken, L., 2011:62).

Social kapital kan være nedarvet, for eksempel med et prestigefyldt navn. Dog kan den også erhverves med andre handlinger, såsom indmeldelse i en bestemt forening.

En særlig vigtig pointe i henhold til Bourdieus sociale kapital er, at den konstant skal passes og fornyes, således forklarer Prieur:

“At opretholde og udbygge sin sociale kapital kræver imidlertid bestandig arbejdsindsats i form af besøg, udveksling af gaver, tjenester og gentjenester, deltagelse i møder, selskabelige sammenkomster og sociale ritualer. Gamle forbindelser må løbende bekræftes, og nye må indstiftes for at holde liv i den gensidige respekt, solidaritet og tilhørsfølelse, der gør den sociale kapital virksom i praksis (Prieur et al., 2006:93).

Social kapital kan til en vis grad siges at være afhængig af kulturel og økonomisk kapital, idet den kræver både arbejde, tid og på mange områder en særlig sans for at begå sig i de rette kredse. Dog

kan den sociale kapital åbne muligheder, som hverken penge eller fine eksamensbeviser kan. For eksempel kan det at kende personer i netværket, være en nødvendighed for at opnå et bestemt job. Den sociale kapital kan derfor være en forudsætning for, at man kan realisere både den økonomiske og/eller den kulturelle kapital (Prieur et al., 2006:93).

Akkumulering af kapital

Ifølge Wilken beskriver Bourdieu at det er muligt at akkumulere kapital. Eksempelvis er det muligt at akkumulere mere kulturel kapital ved at investere i uddannelse. Det er også muligt at akkumulere social kapital. Social kapital er de fordele man kan få gennem de sociale forbindelser, som opbygges af personlige relationer. Den sociale kapital akkumuleres ved at udvide de sociale netværk og pleje de relationer gennem sociale investeringer, som kan koste tid og penge (Wilken, L., 2011:61-62).

Ifølge Wilken mener Bourdieu at tilstrækkeligt meget kapital kan omsættes til symbolsk kapital. Symbolsk kapital findes hos samfundets elite, og kan optræde i form af indflydelse og anerkendelse. Eksempelvis kan tilstrækkelig meget økonomisk kapital erhverve politisk magt, hvorpå økonomisk kapital omsættes til symbolsk kapital i form af indflydelse. På den måde kan tilstrækkeligt meget akkumuleret kapital omsættes til symbolsk kapital. Denne teoretiske forståelse af akkumulering af kapitalformer, bliver i analysen benyttet til at belyse informanternes muligheder for at omsætte deres økonomiske og sociale kapital (Wilken, L., 2011:61-62).

10.3 Mark Granovetters netværksteori

Mark Granovetters tilgang, er på samme måde som Bourdieus teori, mikroteoretisk. I Granovetters teori benyttes dog ikke begrebet social kapital, men i stedet taler han om forskellige sociale netværkstyper. I forhold til arbejdsmarkedet beskriver han at det sociale netværk er bestående af sociale relationer, som kan karakteriseres enten som svage eller stærke bånd. Disse svage og stærke bånd vil i nedenstående afsnit blive uddybet, og senere hen benyttet som fortolkningsredskab i analysen, til at vise hvilke bånd informanterne har.

Netværksteori:

Ifølge Granovetter kan individers netværk anskues som et kæmpe ocean, hvor hvert individ udgør en lille selvstændig "ø". Disse "ø'er" er socialt sammensat på udviklede måder, og på kryds og tværs. De sociale sammenhænge beskriver Granovetter som sociale bånd, hvor båndene kan identificeres som henholdsvis stærke og svage. De stærke bånd betegnes som et individs tætte venner og nærmeste familie. Personer i stærke netværksbånd har formentlig stor lighed, når det

kommer til relationer vedrørende familie, venner og socialøkonomisk klasse. De svage netværksbånd kan karakteriseres som folk man ses sporadisk med, samt bekendtskaber som befinder sig i ens sociale periferi (Grannovetter, M. S., 1973:1362). Personer i svage netværksbånd har ingen, eller meget få ligheder når det kommer til venner, socialøkonomisk klasse og etnicitet (Granovetter, 1973:1361). Koblingen i og mellem de stærke og svage netværksbånd afhænger, ifølge Granovetter, af styrken af relationerne imellem (Grannovetter, M. S., 1973:1361). Netop disse sociale koblinger er bindeleddet mellem de individuelle "ø'er". Billedlig talt kan en ø-gruppe, som ligger med svømmeafstand mellem hinanden, anses at være stærke bånd. I de sociale stærke netværksbånd vil individer, der har brug for akut praktisk eller økonomisk hjælp, ofte kunne finde hjælp blandt personer i disse netværk. Øer som ligger længere fra hinanden og hvor der er behov for en bro for at komme derhen, kan ses som svage bånd. I den sociale verden findes der mange eksempler på, at et individ både har sin egen "ø-gruppe" hvor der samtidigt også eksisterer en eller flere "broer" til andre "ø-grupper". Disse "broer" til ens svage netværk er ifølge Granovetter vigtige, eftersom "broen" giver adgang til nye bekendtskaber (Grannovetter, M. S., 1973:1363). Ifølge Granovetter har stærke netværksbånd tendenser til at lukke om sig selv, hvorpå der kommer en lav tilstrømning af nyskabende information og ressourcer fra andre sociale systemer og netværk. Derfor er brobyggende bekendtskaber vigtige, da disse bekendtskaber giver adgang til ny og mere information, som ellers ikke ville være tilgængelig i de stærke netværksbånd. Derved har svage bånd en evne til at sammenkoble to forskellige sociale aktører og strukturer, hvorpå der kan forekomme en udveksling af informationer og ressourcer (Grannovetter, M. S., 1983:202). Individer med få, eller ingen svage bånd, kan potentielt ikke tilegne sig ny viden og informationer. Hvorfor mangel på svage bånd har en reducerende effekt på individets evne til at akkumulere nye ressourcer og viden, som kunne benyttes til sociale og økonomiske fremskridt (Grannovetter, M. S., 1983:202). Selvom svage bånd har en brobyggende effekt, er det ikke altid givet at svage bånd giver adgang til de nødvendige informationer og ressourcer. Om den sociale "bro" har værdi, afhænger af hvilke sociale grupper "broen" fører over til, og om den sociale gruppe besidder de rigtige informationer og ressourcer, eller kan agere som endnu en "bro" til et andet eller tredje netværksled (Grannovetter, M. S., 1983:208-209). Dette viser den sociale vigtighed i at have mange bekendtskaber, og at bekendtskaberne skal være spredt i socialt differentierede grupper (Grannovetter, M. S., 1973:1362). Individer med store og mangfoldigt netværk og hvor styrken er god, har formentlig mange sammenkoblinger til differentierede sociale grupper. Her opstår der flere

”ruter” til adgang til ressourcer og informationer. (Grannovetter, M. S., 1973:1364).

10.4 James Coleman’s sociale kapital

I forlængelse af Granovetters teoretiske begreber om svage og stærke bånd, udviklede James Coleman hans forståelse af begrebet social kapital. Dette er ligeledes en teori på mikroniveau, men hvor der særligt er fokus på den sammenhæng som findes mellem social kapital og adgang til sociale og økonomiske ressourcer. Coleman benytter specifikt begreberne forpligtelser, forventninger samt tillid som adgangsgivende til flere kapitalressourcer. Disse vil i nedenstående afsnit blive præsenteret og i et senere afsnit beskrevet hvordan de anvendes.

Definition af sociale kapital:

Hegedahl og Rosenmeier beskriver at Colemans sociale kapital er en ressource, der øger individets handlemuligheder, og som individet kan gøre brug af i kraft af de gensidige sociale relationer af forpligtelser og rettigheder. Social kapital er således noget, der opstår mellem mennesker, som indgår i sociale forbindelser og netværk, og som baserer sig på grundlæggende principper om tillid, gensidighed og adfærdsnormer. Hvor økonomiske kapital måles i penge og hvor kulturel kapital opgøres af uddannelse og viden, er social kapital det produkt der opstår i strukturen af menneskers sociale relationer (Hegedahl, P. og Rosenmeier, S. L., 2007:18). På trods af at social kapital har en uhåndgribelig karakter, anses den som en særdeles vigtig ressource for det enkelte individ. Den sociale kapital eller mangel heraf, kan have en øgende eller begrænsende effekt på individets handlemuligheder og påvirke menneskers oplevede livskvalitet. Den sociale kapital kan have store synlige effekter, og defineres derfor ud fra sin funktion:

“De består alle af et aspekt af sociale strukturer, og de muliggør visse handlinger fra aktører - hvad enten der er enkeltindivider eller individer i grupper - inden for strukturen. Ligesom andre former for kapital er den sociale kapital produktiv, idet den muliggør opnåelsen af bestemte mål, som ikke ville have været mulige at opnå i dens fravær” (Hegedahl, P. og Rosenmeier, S. L., 2007:22).

Ifølge Hegedahl og Rosenmeier påpeger Coleman at mængden af social kapital er afhængig af den sociale kontekst som individet befinder sig i. I sociale strukturer kan den social kapital nytte variere alt efter hvilken situation individet befinder sig i. Social kapital her opfattes som et socialt

netværk, der kan bringe individer med adgang til forskellige typer af informationer i forbindelse med hinanden (Hegedahl, P. og Rosenmeier, S. L., 2007:21-22). Ifølge Hegedahl og Rosenmeier opstår Colemans sociale kapital når personer i en gruppe eller organisation i fællesskab, skaber en fælles ramme og struktur af forpligtelser og forventninger, hvor der opstår en kollektiv forståelse af ansvar, normer og adfærd, samt hvordan og hvornår sanktioner indtræffer. De påpeger endvidere, at sociale fællesskaber som baserer sig på en høj grad af gensidige forpligtelser og tillid, skaber en større samhørighed i det sociale fællesskab. Den høje grad af gensidige forpligtelser og tillid giver et grundlag for, at der skabes en høj grad af social kapital i det sociale fællesskab, som individerne kan udnytte og trække på (Hegedahl, P. og Rosenmeier, S. L., 2007:18-19).

De sociale relationer, der kan skabe sociale ressourcer for individet, skelner Coleman mellem tre forskellige former for social kapital. Følgelig præsenteres en af de tre former for kapital som benyttes i specialet:

1. *Forpligtelser, forventninger og pålidelighed inden for strukturer.*

Denne form for social kapital eksisterer i de typer af sociale strukturer, hvor der findes et system af tjenester og gentjenester. Hvis et individ yder en tjeneste, opstår der en forventning om, at denne tjeneste på en eller anden måde vil blive gengældt i fremtiden. Der etableres en social forventning hos giver, og en social forpligtelse hos modtager. Denne forventning og forpligtelse kan ses som et bånd mellem aktørerne inden for denne sociale struktur. Der opstår en form for social "konto" mellem aktørerne i form af tjenestudveksling, og denne konto skal over tid være i balance, hvis den sociale relation skal fortsætte med at eksistere. I denne struktur er den sociale kapital betinget af troværdigheden om, at tjenesten gengældes som forventet. Det er i denne sociale relation af forpligtelser, forventninger og gensidighed, som opretholder og former strukturens normer, værdier og sociale kapital (Hegedahl, P. og Rosenmeier, S. L., 2007:19-20).

Coleman opfatter social kapital som et biprodukt af sociale relationer, hvor misligholdelse af sociale relationer kan føre til en lav eller ingen social kapital i et netværk. Den sociale kapital eksisterer kun i det omfang, hvori der investeres i de sociale relationer, hvis ikke den sociale relation vedligeholdes, går de tabt (Hegedahl, P. og Rosenmeier, S. L., 2007:22).

10.5 Robert Putnam's sociale kapital

Putnams teori bliver hovedsageligt betragtet som en makroorienteret teori, hvilket overordnet betyder, at begrebet social kapital er en egenskab, som blandt andet kan sikre social deltagelse i samfundets institutioner, og ligeledes sikre deltagelse på arbejdsmarkedet. Putnam har særligt fokus på hvordan tillid og normer i sociale sammenhænge kan muliggøre at individer kan opnå et mål, hvilket i specialet betragtes som målet om at komme i beskæftigelse. Putnam opererer hertil med to netværksbegreber, som kan fremanalysere de muligheder og begrænsninger informanterne har i forhold til at nå målet om beskæftigelse. De to netværksbegreber er, den horisontale og den vertikale, og vil i følgende afsnit blive uddybet nærmere.

Definition af Putnam's sociale kapital

Ifølge Hegedahl og Rosenmeier har Putnams definition af social kapital to typer af netværk - den horisontale og den vertikale. Forskellen mellem de to typer af netværk adskiller sig ved, at de fordrer forskellige former for social kapital. Ifølge Putnam er der tale om afgrænsende social kapital *getting by* og brobyggende social kapital *getting ahead* (Hegedahl, P. og Rosenmeier, S. L., 2007:28).

Hegedahl og Rosenmeier påpeger desuden, at selvom der er en væsentlig forskel mellem Putnams to former for social kapital, bør de ikke opfattes som et enten/eller forhold.

“Ifølge Putnam findes der adskillige eksempler på at grupper kan være afgrænsende i forhold til nogle sociale dimensioner, men samtidig have en brobyggende karakter i forhold til andre sociale dimensioner” (Hegedahl, P. og Rosenmeier, S. L., 2007:31).

Et socialt netværk kan altså på én og samme tid karakteriseres som både at have brobyggende og afgrænsende social kapital (Hegedahl, P. og Rosenmeier, S. L., 2007:31).

Den første type sociale kapital, som opstår i forbindelse med det vertikale netværk, er den afgrænsende social kapital.

Det afgrænsende netværk karakteriseres som indadvendt, fordi der i disse netværk skabes fælles identiteter og homogene grupper. Derudover består disse netværk af stærke sociale bånd, og der eksisterer en stærk følelse af loyalitet og gensidighed over for netværkets øvrige medlemmer. Det indadvendte element i disse netværk ligger i de stærke følelser og bånd mellem netværkets

medlemmer, der kan resultere i at gruppen afgrænser sig over for omverden.

“Det positive afkast af den afgrænsende sociale kapital er, at denne form for social kapital, på grund af medlemmernes stærke loyalitet indadtil i gruppen, kan give betydningsfuld social og psykologisk bistand til netværkets medlemmer. Den negative effekt af denne type netværk er dets ekskluderende karakter eller det potentiale af social kontrol, der ligger i netværket, således kan netværkets stærke sociale bånd virke begrænsende på medlemmernes handlefrihed, idet de føler sig overvåget og derfor ikke tør skille sig ud fra netværket” (Hegedahl, P. og Rosenmeier, S. L., 2007:29-30).

Den anden type af social kapital, er den brobyggende, som dækker over det horisontale netværk. Denne form for netværk karakteriseres af grupper, hvis medlemmer indgår i netværket på lige fod med hinanden. Netværkets egenskab er, at føre mennesker fra forskellige sociale sammenhænge sammen. I modsætning til afgrænsende social kapital, bygger det horisontale netværk på brobyggende social kapital, som er karakteriseret ved udvidede egenskaber. I de brobyggende netværk er de sociale bånd mellem de enkelte medlemmer væsentligt svagere end i de afgrænsende netværk, men til gengæld er båndene langt mere brugbare til at tilegne sig informationer og muligheder. Den brobyggende sociale kapital er oftest mere værdifuld end de stærke netværksbånd, hvis formålet er, at tilegne sig nye og anderledes muligheder. De svage bånd i form af perifere bekendtskaber kan være mere værdifulde for eksempelvis den jobsøgende. Hegedahl og Rosenmeier beskriver at det vertikale netværk i Putnams teori, hvor der eksisterer en høj grad af afgrænsende sociale kapital, specielt er egnet til at hjælpe individet med at klare sig gennem dagen og vejen (*getting by*). Det vertikale netværk, med en høj grad af brobyggende social kapital, kan derimod hjælpe individet til at komme videre og frem i verden (*getting ahead*) (Hegedahl, P. og Rosenmeier, S. L., 2007:30).

10.6 Den sociale kapitalers anvendelighed

Social kapital er et nuanceret begreb og alt afhængig af den faglige kontekst, kan definitionen af begrebet variere en smule. På baggrund af de præsenterede teorier refererer social kapital sig først og fremmest til de relationer og interaktioner, individerne har med hinanden. Social kapital adskiller sig fra andre typer af kapitaler, idet den refererer til de relationer et individ opbygger gennem social

interaktion. Således betragtes social kapital som noget der erhverves gennem sociale relationer hos kontanthjælpsmodtagerne.

I analysen vil netværksteori samt teorierne om social kapital, belyse den vigtighed det er, at opbygge sociale relationer hos kontanthjælpsmodtagerne. Disse sociale relationer kan benyttes til at fremskaffe informationer og ressourcer, som potentielt kan resultere i positiv social mobilitet blandt informanterne. Der bliver fremanalyseret hvordan informanternes netværk er sammensat, heri om det består af personer, som kan være behjælpelig i forhold til at komme i beskæftigelse. Hvilket skal belyses, da det ikke er ubetydeligt, hvilke personer informanternes danner netværksrelationer med i forbindelse med at komme i arbejde. Afslutningsvis konkluderes der ud fra informanternes fremanalyserede sociale netværk, om det kan karakteriseres som arbejdsrelateret eller ej.

10.7 Erving Goffman's teori om stigmatisering

I Goffmans teori om stigmatisering kan der i analysemæssige sammenhænge, benyttes flere forskellige begreber. I specialet er der anvendt begreber, som beskæftiger sig med den stigmatiseredes livssituation, samt belyser de vanskeligheder et stigma medfølger. I nedenstående afsnit vil følgende begreber blive uddybet: karaktermæssige fejl, moralsk karriere, identitetsambivalens, miskrediteret og potentielt miskrediteret og passering.

Karaktermæssige fejl:

Det særlige ved denne stigmaform er, at befolkningen ud fra et kendskab til personens fortid, som f.eks. arbejdsløs, tildeler egenskaber af ofte negativ karakter. Disse egenskaber kan eksempelvis være karakterkendetegn som viljesvaghed, dovenskab eller kompromisløs, og gør at personen betragtes som afviger fra normalen (Goffman, E., 2009:46). De personer som forbindes med stigmaet, vil ofte opleve forskellige former for diskrimination, hvor dette i høj grad medvirker til at begrænse ens sociale udfoldelsesmuligheder. Meningen med diskriminationen er, at overbevise de afvigende fra normalen, om den fare de er i samt udgør for normalen. Denne form for diskrimination udarter sig i de uønskede egenskaber, som normalen tillægger den stigmatiserede. De uønskede egenskaber bliver som regel en del af kategoriens italesættelse, hvori alle medlemmer må lide under denne omtale (Goffman, E., 2009:47).

Moralsk Karriere:

Goffman opererer også med begrebet Moralsk karriere. Den moralske karriere er omfattet i flere faser, som alle stigmatiserede gennemgår i deres karriereforløb. Det er faser hvor individer stifter bekendtskab med de problematikker som hører med til hverdagstilpasningen af stigmaet. Den fase som har relevans for specialets analyse, er den hvori, der kan illustreres en socialiseringsproces, der først senere i livet giver personen sit stigma. personen er derfor bevidst om de forestillinger normalen har af den stigmatiserede gruppe, som personen tvinges til at socialiseres ind i. Det er i processen hvor personen går fra at være en del af normalen, til at blive en del af den stigmatiserede gruppe, at der opstår tilpasningsproblemer (Goffman, E., 2009:75). Der kan hos den nystigmatiserede føles en vis ambivalens, ved at acceptere et medlemskab af en gruppe, som ikke ligner normalen. Derfor får personen vanskeligheder med at forene sig i gruppen, da følelsen af stadig at være en del af normalen, ikke er forsvundet (Goffman, E., 2009:78).

Identitetsambivalens:

Goffman påpeger i hans teori at:

”Det forholder sig formodentlig således, at jo mere et individ allierer sig med de normale, desto mere vil han opfatte sig selv ud fra ikke stigmatiske termer (...)” (Goffman, E., 2009:149).

Denne udfordring kan hos den stigmatiserede give en vis identitetsambivalens, hvilket særligt gør sig gældende i situationer, hvor den stigmatiseredes gruppe bekræfter de negative egenskaber, normalen har tillagt dem. Eftersom den stigmatiserede stadig opretholder de normer, som er gældende blandt normalen, kan det give vanskeligheder at identificere sig med gruppen, idet personen bærer rundt på en afsky til gruppemedlemmer som bekræfter fordommene. Den afsky personen bærer, kan på sigt udarte sig i skam, hvorefter denne skam igen udvikler sig til en skam over egen skam. Dette er alt sammen en ambivalens ved ikke at kunne acceptere den stigmatiserede gruppe, og som personen heller ikke kan frigøre sig fra (Goffman, E., 2009:149). Det er hovedsageligt i relationen til den nye gruppe, at der i specialet kan opnås analytiske resultater fra både den stigmatiserede informants moralske karriere samt personlige udviklingshistorie.

Miskrediteret og potentielt miskrediteret:

I Goffmans teori kan personer både tilhøre kategorien miskrediteret eller potentielt miskrediteret, hvor det miskrediterede stigma er åbenlyst synligt i mødet blandt andre mennesker. Det potentielt

miskrediterede stigma er imidlertid ikke synligt i fysisk forstand, hvilket er ensstemmende for specialets gruppe af kontanthjælpsmodtagere. At være potentielt miskrediteret betyder, at der i sociale møder ofte gøres en del overvejelser omkring den personlige information. Skal den potentielt miskrediterede indrømme sit stigma eller ej? (Goffman, E., 2009:83). Dette spørgsmål om hvorvidt det er optimalt at afsløre sit stigma over for fremmede, vil i specialet blive fremanalysert ud fra de interviewede kontanthjælpsmodtagere. Yderligere belyser specialet hvilken betydning det har for kontanthjælpsmodtagernes sociale kapital, at vælge enten at afsløre det eller ej. Tendensen er at flere vælger at hemmeliggøre stigmaet, og af den grund vil begrebet "passere" blive præsenteret nedenfor.

At passere:

Det er naturligt at personer forsøger at passere uden at røbe deres stigma, da det har flere fordele at blive betragtet som en del af normalen (Goffman, E., 2009:115).

At passere uden at blive opdaget er dog ikke altid en lethed og kan have konsekvenser for den stigmatiseredes livssituation, hvor disse konsekvenser hos den stigmatiserede fremanalyseres ud fra specialets informanter.

Personer der forsøger at passere ubemærket, kan dog stadig risikere uforudsete situationer, at skulle afsløre personlig information, som tvinger dem til at gå fra potentielt miskrediteret til miskrediteret (Goffman, E., 2009:124). Derfor kan særlige begivenheder som involverer fremmede mennesker, der ikke kender til personens stigma, hurtigt udvikle sig til en belastende situation for den potentielt miskrediterede. Den potentielt miskrediterede kan ved de sædvanlige småsnakke komme til at afsløre hemmeligheder om sig selv, som røber deres stigma. Af den grund kan nyindgående relationer eller post-stigmarelationer blandt normalen være ikke eksisterende hos den potentielt miskrediterede (Goffman, E., 2009:127).

Den potentielt miskrediterede, som i specialet angives som kontanthjælpsmodtageren, kan ganske simpelt lettere hemmeliggøre stigmaet, hvis det undgår møder blandt fremmede og holder en vis distance til bekendte. På sigt kan dette kan medføre at personen hverken ønsker at svare på telefonen eller at åbne døren, og generelt holder sig mere hjemme (Goffman, E., 2009:140).

Et andet aspekt ved kompleksiteten med at passere er, at visse handlinger der førhen ikke behøvede særlig opmærksomhed, kan have ændret drastisk karakter og nu kræver langt mere fokus hos den stigmatiserede. Handlinger der udføres nærmest ubevidst og rutinemæssigt i hverdagen af normalen, kan for den stigmatiserede være langt mere problematisk (Goffman, E., 2009:129).

En mulighed for at undgå alle disse tilpasninger bliver selvfølgelig for den potentielt miskrediterede, frivilligt at afsløre sit stigma over for normalen. Dette kan dog medføre at situationen forandres radikalt i sociale sammenhænge, og at den stigmatiserede nu i stedet må tilpasse sig andre ubehagelige situationer (Goffman, E., 2009:141).

10.8 Teoriens anvendelighed

I specialet anvendes Goffmans stigmatiseringsteori til at belyse, hvordan informanterne oplever at den negative italesættelse af kontanthjælpsgruppen, påvirker deres sociale relationer i kontanthjælpsperioden. Teoriens begreber benyttes som analyseredskab til at besvare specialets andet arbejdsspørgsmål. I specialet findes en antagelse om, at det arbejdsrelaterede netværk er en vigtig faktor for at komme i beskæftigelse. Teorien medvirker til at give en forståelse for hvordan stigmatiseringen kan påvirke informanternes sociale relationer og herunder påvirker det arbejdsrelaterede netværk. Ifølge Goffman er det i interaktionen med andre mennesker, at der opstår en stigmatisering. Derfor vil teoriens forskellige begreber kunne give indblik i, hvordan informanterne håndterer dette stigma i forbindelse med interaktionen blandt både familie, venner og bekendte. Analysen kan således besvare hvordan stigmatiseringen påvirker informanternes sociale relationer i kontanthjælpsperioden, og hvordan stigmaet kan have konsekvenser for deres arbejdsrelaterede netværk.

11. Analysebeskrivelse

Analysen har til formål at besvare speciales tre arbejdsspørgsmål, og heri endeligt at besvare problemformuleringen. Analysen er opdelt ud fra de tre arbejdsspørgsmål, og har således tre hovedafsnit. De tre arbejdsspørgsmål og ligeledes tre analyseafsnit er:

1. Hvorledes oplever kontanthjælpsmodtagerne at deres sociale relationer påvirkes på kontanthjælpsydelsen?
2. Hvorfor ændrer kontanthjælpsmodtagernes sociale netværk sig i tiden på kontanthjælpsydelsen?
3. Hvorledes kan kontanthjælpsmodtagernes nuværende sociale netværk karakteriseres som værende et arbejdsrelateret netværk?

I forhold til at besvare de tre arbejdsspørgsmål, benyttes interviews, antagelser og teoretiske begreber. Nedenfor vil blive uddybet mere præcist hvordan analysedelene besvares.

Sociale afsavn hos de langtidsledige kontanthjælpsmodtagere

Dette analyseafsnit er inddelt i to deskriptive afsnit, hvor begge omhandler hvordan informanternes sociale afsavn, påvirker deres sociale relationer til venner, familie og bekendte. Dette fremanalyseres i første afsnit ud fra informanternes udtalelser samt Bourdieus teoretiske begreber om social og økonomisk kapital. Andet afsnit vil ud fra interviews belyse hvordan italesættelsen af kontanthjælpsmodtagerne i samfundet har indflydelse på informanternes kontakt til deres relationer.

Kontanthjælpsmodtagernes ændringer i det sociale netværk

Denne analysedel begrundes teoretisk hvorfor informanterne oplever ændringer i deres sociale relationer i kontanthjælpsperioden. I første afsnit analyseres der ud fra Goffmans teori om stigma, hvilke udfordringer informanterne oplever med at opretholde deres sociale relationer. I andet analyseafsnit anvendes Colemans teori om social kapital, til at analysere hvordan de uskrevne regler der eksisterer i sociale relationer påvirker informanternes netværk.

Informanternes arbejdsrelaterede netværk

I tredje analysedel er formålet at analysere hvorvidt informanterne har et arbejdsrelateret netværk eller ej. Til dette benyttes teoretikerne Granovetter og Putnam og analysedelen er inddelt i to afsnit.

Første afsnit omhandler en analyse af styrken i informanternes netværk, og bliver belyst med Granovetters teori om stærke og svage bånd. Til andet afsnit benyttes begge teoretikere til at analysere om informanternes sociale kapital kan have en brobyggende effekt og således være behjælpelig med at komme i beskæftigelse.

12. Sociale afsavn hos de langtidsledige kontanthjælpsmodtagere

I denne analysedel er formålet, at besvare specialets første arbejdsspørgsmål:

Hvorledes oplever kontanthjælpsmodtagerne at deres sociale relationer påvirkes på kontanthjælpsydelsen?

For at besvare arbejdsspørgsmålet er det inddelt i to afsnit. Første afsnit omhandler en deskriptiv analyse af de sociale afsavn, som er forbundet med informanternes få økonomiske ressourcer, og vil blive belyst ud fra Bourdieus teoretiske begreber social og økonomisk kapital. Bourdieus teoretiske begreber vil i samspil belyse hvordan informanternes manglende økonomiske kapital kan have en negativ effekt på informanternes sociale kapital. Andet afsnit er en deskriptiv analyse af, hvordan informanterne i kontanthjælpsperioden oplever social skam blandt andre mennesker. Afsluttende vil de to afsnit blive sammenskrevet i en delkonklusion og vil således udgøre første delkonklusion i analysen.

12.1 Sociale afsavn grundet økonomi

Dette analyseafsnit omhandler hvordan informanterne oplever sociale afsavn grundet deres økonomiske situation. De sociale afsavn analyseres ud fra Bourdieus to kapitalformer social og økonomisk kapital. Afsnittet er en sammenfatning af fem forskellige temaer, hvor hvert tema belyser sociale situationer hvor informanterne lider sociale afsavn. De fem forskellige temaer er som følge:

1. Informanternes oplevelse af at kunne tage på restaurant, cafe eller lignende på kontanthjælp.
2. Informanternes oplevelse af at kunne tage med venner, familie eller bekendte i byen, biografen og lign på kontanthjælp.
3. Informanternes oplevelse af at kunne invitere familie, venner eller bekendte til middag på kontanthjælp.
4. Informanternes oplevelse af at kunne deltage i fødselsdage eller lignende på kontanthjælp.
5. Informanternes oplevelse af at kunne deltage i fritidsaktiviteter på kontanthjælp.

Hos informanterne findes en generel sammenhæng mellem økonomiske midler og muligheden for at tage på cafe eller restaurant. Det kan tolkes at informanterne generelt sjældent oplever at have råd

til hverken at spise med venner, bekendte eller familie på restauranter og cafeer. Eksempelvis fortæller Vicki, hvordan hendes økonomiske situation begrænser hende i at tage på cafe:

”det kan jeg ikke, Altså jeg bliver spurgt tit af veninder og sådan noget om vi ikke skal tage ud, men det har jeg slet ikke råd til (...)” (Vicki).

Hos informanten findes altså en sammenhæng mellem økonomiske midler og muligheden for at tage på cafe med venner. Vickys mangel på økonomiske ressourcer kan tolkes ifølge Bourdieu, at hun er indehavende med en lav økonomisk kapital. Informanten Vicky er dog langt fra den eneste, som oplever at måtte sige fra til cafe og restaurantbesøg med venner og bekendte. Det er en generel tendens blandt alle informanter at deres sociale relationer påvirkes negativt af deres lave økonomiske kapital.

Det kan altså opsummeres at informanternes gentagne afbud til cafe og restaurantbesøg grundet lav økonomisk kapital, betyder at de fravælger at mødes med venner og bekendte, og derfor har vanskeligt ved at opretholde den sociale relation.

I forhold til at tage ud med venner, familie og bekendte i byen, biografen og lignende, kan der ses samme tendens til at det sociale fravælges, grundet lav økonomisk kapital. Flere af informanterne udtrykker, at de ikke har økonomiske midler til at tage på spontane ture, og at det kræver økonomisk planlægning, hvis en tur i biografen eller lignende skal blive en realitet. Flere nævner dog, at det kan lade sig gøre at komme oftere i biografen, med hjælp fra enten venner eller familie, men det kan tolkes at informanterne generelt må undvære at gå i biografen eller i byen grundet begrænsede økonomiske midler. Det kan tolkes ud fra Bourdieu at informanterne har vanskeligheder ved at opretholde deres sociale kapital grundet deres økonomiske situation.

Sommetider forsøger informanterne at tage socialt initiativ ved at invitere enten venner eller familie hjem til middag. Dette foregår ofte som sammenskudsgilder, hvor de inviterede medbringer enten mad eller drikke. Det kan tydes at samtlige informanter har oplevet at have gæster på besøg, men udtrykkes hos de fleste som en sjældenhed. I de få tilfælde hvor der inviteres, er det ofte kun informantens nærmeste venner og familie, som forstår deres situation. På grund af de få økonomiske midler udtrykker flere informanter ikke at ville invitere venner på besøg, da de ikke kan betale for både mad og drikke til middagen.

I forhold til informanternes deltagelse ved jul og fødselsdage, hvor der normalt gives gaver, opleves dette som en særlig svær tid. Den generelle tendens er, at informanterne ikke ønsker at deltage i sociale sammenkomster, når det er arrangementer med gaveudveksling. Da flere af informanterne ikke har råd til gaver, nævner de, hvordan det påvirker deres beslutning om ikke at deltage til fødselsdage.

I henhold til Bourdieu, kan dette tolkes at informanternes sociale kapital i høj grad påvirkes af deres lave økonomiske kapital. Hvilket betyder at deres sociale relationer ikke bliver bekræftet gennem sociale sammenkomster, og sjældent stifter bekendtskab med nye personer. Informanternes fravalg til fødselsdage er en gennemgående tendens, hvor flere oplever, at fravælgelsen har en reel indvirkning på deres sociale liv.

I forbindelse med julen, hvor der ligeledes gives gaver, har de fleste informanter indgået særftaler omkring gavegivning på grund af deres økonomiske situation. Der bliver nævnt at gaverne enten er helt afskaffet, eller begrænset til kun at gives til børnene. Dette er dog kun regler indgået blandt familiemedlemmer, hvor der med venner stadig kan tolkes at være en forventning om gaver ved særlige lejligheder. Hertil oplever flere af informanterne, at økonomien har en stor betydning på deres sociale relationer, da de fravælger sociale arrangementer grundet manglende penge til køb af gaver. Dette kan ud fra Bourdieus teori opsummeres som, at informanternes sociale kapitaler i forbindelse med familie ikke bliver synderligt påvirket, af deres lave økonomiske kapital. Derimod bliver deres sociale kapital i forhold til venner påvirket negativt grundet den lave økonomiske kapital.

Det kan yderligere anes at informanternes lave økonomiske kapital også har konsekvenser for muligheden i at have fritidsaktiviteter. Alle informanter havde generelt en oplevelse af, at der ikke fandtes økonomi til at dyrke faste kontinuerlige fritidsaktiviteter. Informanterne udtrykte nærmest at have glemt hvad fritidsaktiviteter var, og at det naturligvis ikke var noget man kunne, mens man befandt sig på kontanthjælp. Informanternes økonomiske situation kan altså tolkes at give store begrænsninger i forhold til at have en fritidsaktivitet. Det kan ligeledes tolkes at have konsekvenser for informanternes sociale relationer, da de ikke længere går til aktiviteter og derfor ikke kan møde hverken venner eller nye bekendtskaber. Hertil vil informanternes sociale kapital ifølge Bourdieu have særligt negative konsekvenser for gruppen af venner og bekendte.

12.2 Sociale afsavn forbundet med negativ omtale af kontanthjælp

I forbindelse med interviews af informanterne var der flere, som havde særlige følelsesmæssige udfordringer med at blive betragtet som kontanthjælpsmodtagere. Hos flere af informanterne blev der gentagne gange udtrykt en følelse af skam over at befinde sig på ydelsen, og derfor er der i specialet valgt at analysere dette afsnits sociale afsavn ud fra informanternes skamfølelse. Dette afsnit bliver således en tolkning af, hvordan denne skamfølelse påvirker de interviewede kontanthjælpsmodtageres sociale relationer.

En gennemgående tendens i interviewene er, at alle informanterne udtrykker en følelse af, at være udenfor og ikke en del af “normalen”, altså dem som har et arbejde. Mette udtrykker hertil:

“(…) fordi at livet ikke er gået som forventet, jeg tror det havde været anderledes hvis jeg havde haft en mere normal tilværelse. Ved ikke om man kan sige min tilværelse ikke er normal, men en tilværelse som ligner deres. Lidt mere at man var i arbejde, eh.. at man havde noget at snakke om”
(Mette).

Mette udtrykker i citatet, at det kan være vanskeligt at have noget at snakke om, med de beskæftigede. Denne problematik kan tolkes at bekræfte specialets antagelse om, at de ikke er en del af arbejdsmarkedet og ofte ikke er en del af fællesskabet. Alle informanterne udviser generelt stor bevidsthed om, at de ikke er en del af normalen, men ytrer dog et stærkt ønske om at være det. Begrundelsen for ønsket om at være en del af normalen, betragtes som værende den negative opfattelse, som informanterne føler befolkningen har af kontanthjælpsmodtagerne. Samtlige informanter nævner, at befolkningen har en negativ opfattelse af kontanthjælpsmodtagerne. De opfattelser informanterne mener, at andre har omkring dem, udtrykker de med ord som dovne, tabere, kontanthjælpsbums og samfundsnasser. Dette ordvalg stemmer ligeledes overens med specialets antagelse om, at det ikke er ligegyldigt, måden de arbejdsløse italesættes på, og kan have stor betydning for deres sociale ageren.

De interviewede kontanthjælpsmodtagere italesætter primært deres position negativt, hvilket er i overensstemmelse med specialets antagelse om hvordan samfundet også opfatter dem.

Den negative opfattelse og manglende forståelse fra “normalen”, om det at befinde sig på kontanthjælp, tydes at have en indvirkning på informanternes sociale relationer. Alle Informanterne påpeger, at det ofte kun er familien og de nærmeste venner som kender til deres forsørgelsesgrundlag. Der er en tendens til, at både tidligere kollegaer og andre bekendtskaber

bliver en udfordring at opretholde, så længe informanterne befinder sig på kontanthjælp. Flere nævner hvordan de bevidst forsøger at hemmeliggøre deres situation. Hertil udtaler Susanne:

“så jeg er ikke en del af deres fællesskab, altså jeg er heller ikke med til arrangementer, fordi at det er primært så noget hvor folk sidder og snakker om deres arbejde eller hvor meget de sådan egentlig laver på arbejdet, og det synes jeg ikke er særlig fedt at skulle sidde og sige - jamen jeg er på kontanthjælp, ehm.. det er ikke særlig rart.” (Susanne).

Der kan tydes en gennemgående frygt blandt informanterne om, at blive afsløret som kontanthjælpsmodtagere overfor både gamle og nye bekendtskaber. Det kan tolkes som værende følelsen af skam, over at befinde sig på kontanthjælp, og af den grund opstår ønsket om at hemmeliggøre deres situation. Dette fokus på ikke at blive afsløret som kontanthjælpsmodtager, og den dertilhørende skamfølelse, kan for flere af informanterne opfattes som værende endnu en grund til, at der kan opstå sociale afsavn. Størstedelen af informanterne påpeger, at de i mødet med bekendte og generelt nye mennesker, ofte får stillet spørgsmålet “hvad laver du?”.

Hos informanterne kan tydes et gennemgående ubehag ved at blive stillet dette spørgsmål. Flere af dem angiver at der sommetider opstår en decideret frygt for at havne i sådanne situationer. Dette medfører at informanterne fravælger sociale sammenkomster blandt bekendte, “gamle” venner og nye mennesker. Eksempelvis fortæller Camilla i interviewet:

“det er fordi (...) jeg ved der kommer nogen som jeg har læst sammen med tidligere (...) en af dem har jeg ikke set siden vores 10. års jubilæum på uni, og så hele den er, hvad laver du nu? Altså det er sådan, man føler sig mere som hende der nu er på kontanthjælp igen, og ikke lige kunne finde ud af at komme ud af systemet” (Camilla).

Det kan tolkes, at informanterne generelt fravælger sociale sammenkomster grundet bekymringen om at blive stillet spørgsmålet “hvad laver du?”. Spørgsmålet skaber samtidig også en bekymring over at møde mennesker som er i beskæftigelse. Denne bekymring for at blive afsløret som kontanthjælpsmodtager tolkes i specialet, som værende en af grundene til kontanthjælpsmodtagernes sociale afsavn. Dog er det forskelligt hvilke sociale relationer som bliver

afskåret, heri kan tydes at både familie og nære venner ikke bliver fravalgt i samme grad som bekendte, "gamle" venner og nye mennesker gør.

Der kan altså i dette afsnit tolkes at være en sammenhæng mellem at befinde sig på kontanthjælp og en øget mængde af sociale afsavn blandt familie, venner og bekendte. Dette begrundet med at informanterne føler en generel negativ opfattelse fra normalen, hvilket medvirker til en skamfølelse hos informanterne over at befinde sig på ydelsen. Skamfølelsen har den indvirkning på informanterne, at de ønsker at skjule deres situation som kontanthjælpsmodtager. Informanternes følelse af skam over at være på kontanthjælp kan tydes at have en indflydelse på deres sociale relationer, hvor familie og nære venner ikke bliver påvirket i lige så høj grad som bekendtskaber og nye mennesker. De udfordringer informanterne oplever med at opretholde de forskellige relationer grundet skamfølelsen, vil senere blive belyst ud fra teorien Stigma.

12.3 Skam og økonomi's indvirkning på sociale relationer

Det kan konkluderes at informanterne generelt oplever at må sige fra til sociale aktiviteter såsom cafebesøg, restaurantbesøg eller at gå i biografen grundet få økonomiske midler. Ydermere ønsker mange ikke at deltage i sociale arrangementer, hvor der normalt er gaver involveret, heri nævnes særligt jul og fødselsdage. Disse fravalg af sociale aktiviteter og arrangementer har begge i forhold til Bourdieu konsekvenser for informanternes sociale kapital, hvor særligt grupperne med venner og bekendte er sværere at opretholde grundet informanternes lave økonomiske kapital. Bourdieu beskriver i sin teori om kapitaler, at tilstrækkeligt meget kapital kan omsættes til symbolsk kapital. Kapitalomsætningen til symbolsk kapital er forbeholdt, ifølge Bourdieu, samfundets elite. I modsat ende af samfundet befinder vores informanter sig. De har ikke formået at akkumulere tilstrækkelig med kapital, hvorfor deres kapital ikke kan omsættes til noget anvendeligt. I stedet ses den sociale konsekvens af manglende økonomisk kapital, hvor en lav økonomisk kapital på sigt kan resultere i en lav social kapital. Derfor tydes det, at der er en sammenhæng mellem, at jo længere tid informanterne befinder sig på kontanthjælp, jo mere negativt påvirkes deres sociale kapital i forhold til venner og bekendtskaber. Dette gælder dog ikke helt samme tendens for informanternes sociale kapital med familiemedlemmer, hvor disse i højere grad ikke tillader at informanterne trækker sig. Familiemedlemmerne er i oftere mere behjælpelige med at betale for informanterne samt lave særaftaler om blandt andet gavegivninger. Dette gør at familien styrker informanternes økonomiske kapital og derfor stadig har muligheden for at opretholde den familiære sociale kapital. De fleste af

informanterne har også lettere ved at opretholde den sociale kapital til nære venner, da disse kender til deres økonomiske situation. Derfor har denne gruppe en forståelse for nødvendigheden i at lave sammenskudsgilder, og sommetider at skulle betale for sociale aktiviteter.

Det konkluderes at informanterne har en generel følelse af skam over at befinde sig på kontanthjælp, da de ikke er en del normalen. Alle informanter udtrykker et ønske om ikke at blive sammenlignet med den negative omtale der findes på nuværende tidspunkt af kontanthjælpsmodtagerne i samfundet. Den skam som informanterne oplever er knyttet til at være kontanthjælpsmodtager, har altså konsekvenser for hvor deltagende de er i sociale aktiviteter og arrangementer. De steder som informanterne generelt undgår, er der hvor de risikerer at få spørgsmålet "hvad laver du?", som de altså ikke ønsker at oplyse om. Det kan således konkluderes at informanterne både mister sociale relationer, men også har en lille mulighed for at få skabt nye bekendtskaber mens de befinder sig på kontanthjælp.

13 Kontanthjælpsmodtagernes ændringer i det sociale netværk

I dette kapitel vil der blive besvaret på andet arbejdsspørgsmål:

Hvorfor ændrer kontanthjælpsmodtagernes sociale netværk sig i tiden på kontanthjælpsydelsen?

Kapitlet er opdelt i to afsnit, hvor første afsnit omhandler en analyse af den negative omtales indvirkning på informanternes sociale relationer gennem kontanthjælpsperioden. I analysen anvendes Goffmans teoretiske begreber omkring stigmatisering. I det andet afsnit benyttes Colemans teoretiske begreber inden for social kapital, til at belyse hvorfor informanternes sociale relationer er vanskelige at opretholde.

13.1 Stigmas indflydelse på kontanthjælpsmodtagernes sociale relationer

I det tidligere analyseafsnit blev der konkluderet, at den negative italesættelse som opleves af kontanthjælpsmodtagerne i samfundet, medvirker til den skamfølelse informanterne har. Den negative italesættelse informanterne oplever, kan ud fra Goffmans teori betragtes som karaktermæssige fejl. De karaktermæssige fejl som tillægges gruppen anses som værende afvigende fra normalen. Dette kan ligeledes tolkes at være tilfældet med kontanthjælpsgruppen, og som gør at alle der har en tilknytning, betragtes som indehavende et stigma. Informanterne udviser generel fuld bevidsthed om den negative omtale befolkningen har af dem. Dette udledes fra det negative ordvalg, informanternes beskrev kontanthjælpsgruppen med i interviewene, hvilket var dovne, nassere, tabere og kontanthjælpsbumser. Informanterne tolkes derfor at være helt bevidste om den tillæggelse af karaktermæssige fejl fra normalen.

På trods af informanternes opmærksomhed på den negative omtale, påpeger alle at dette ikke er sandheden. Informanterne udtrykker i stedet, at normalen er blevet vildført til en forskruet opfattelse af folk på kontanthjælp. Dette udtrykker informant Mette i følgende citat:

“Jamen altså jeg synes at det er så sørgeligt at alle har meninger om noget de ikke forstår(...) der lavet undersøgelser som viser at folk reelt ikke ved noget om kontanthjælp overhovedet. Eh fordi man bare får nogen tal hist og her fra politikere der mener at sådan er det. Og det vælger folk at tro på, i stedet for at danne sig en mening der er dannet på fakta, i stedet for hvad alle andre syntes(...) Og altså det der med at folk på kontanthjælp er dovne, det er i hvert fald ikke min

situation, altså jeg vil jo gerne ud at arbejde og det tror jeg langt de fleste som er på kontanthjælp vil, de kan bare ikke. Og det er der ikke rigtig noget forståelse for” (Mette).

Mette påpeger, at normalen ikke kan betragtes som indehavende den ægte forståelse for, hvorfor personer befinder sig på kontanthjælp. Der kan tydes et reelt ønske fra Mette om, at befolkningen i stedet fik en øget indsigt i deres situation. Hun påpeger at det ofte påvirker mange kontanthjælpsmodtageres situationer negativt, hvilket hun endvidere udtrykker i citatet nedenfor:

“Så det er nok derfor man er så bange for at sige man er på kontanthjælp, i stedet for at det er sådan nu og det kan jeg ikke gøre noget ved. Altså man føler skam. Fordi det er det man får fortalt at det er sådan man skal have det” (Mette).

I henhold til Goffman er pointen med normalens tillægelse af karaktermæssige fejl, at kontanthjælpsmodtagerne skal føle sig som afvigende fra dem. Normalens formål er at overbevise de stigmatiserede om, at de udgør en reel belastning ved at befinde sig på ydelsen. Det kan tolkes at Mette til dels er blevet overbevist om at udgøre en belastning, da hendes skamfølelse er påtvunget af normalen.

Informanten Camilla fortæller ligeledes en oplevelse af, hvordan gruppens negative karakterkendetegn har indflydelse på hendes hverdag:

“Altså man er jo en taber når man er på kontanthjælp(...) men det handler jo igen om, du ikke kommer ud blandt mennesker, du er sådan afskåret fra hele den verden der var en del af dit liv før(...) så er der også bare en tendens, også inden for politikere, at det er et valg man har truffet fordi man ikke har lyst til at arbejde. Det er fordi det er skide fedt at gå hjemme, det er en lang ferie” (Camilla).

Gruppens negative kendetegn kan i forhold til Goffmans teori, medvirke til at begrænse informanternes udfoldelsesmuligheder. Det kan tydes at informanten Camilla oplever en øget afstand til den verden hun før var en del af, på grund af kontanthjælpen. Hun nævner en følelse af at være afskåret fra verden, hvilket kan tolkes at begrænse hendes sociale udfoldelsesmuligheder. Det er en generel tendens at informanterne føler sig begrænset i at udfolde sig socialt, og samtidig føler at blive afskåret fra et normalt liv.

Alle disse karaktermæssige fejl som kontanthjælpsmodtagerne italesættes med, kan i Goffmans teori kaldes stigma. Stigmaet kan ifølge Goffman være vanskelige at leve med i hverdagen. Informanterne udtrykker alle at have en bevidsthed om den negative forestilling normalen har om dem. Dette påpeger Goffman ud fra begrebet moralsk karriere, at være indebærende nogen særlige problematikker i hverdagen, som kræver tilpasning, og er en fase alle personer oplever når de skifter status fra “normal” til “stigmatiseret”. Informanten Tine fortæller hvordan forestillingerne fra normalen har krævet tilpasninger i hendes hverdag:

“Lige nu er jeg placeret i en nytteindsats. Man møder op hver dag kl. 8, og går hjem kl. 15. Vi kører rundt 5 mennesker i en bil og vasker vejskilte(...) og hjælper til med rengøringen i en genbrugsbutik. I genbrugsbutikken holder de frivillige øje med hvordan vi gør rent. Og da vi er færdige og går, kommer en af dem løbende efter os og siger at vi går 10 minutter før tiden. Vi svarer at vi ikke har fået noget tid på det vi skal lave, men bare hvad vi skal lave, og så siger hun at hun ikke har meldt sig som frivillig for at gøre rent og det var sådan nogle som jer til. Så sagde hende jeg var sammen med, at vi er her kun fordi kommunen ikke har andet at sætte os til. Det er et godt eksempel på den der nedlæthed vi møder. Som udgangspunkt har den fornemmelse at når man siger man er på kontanthjælp så opfatter folk typisk personer på kontanthjælp som dovne og ufaglærte, og det er sådan som prædikatet er og at man er en som allerhelst vil have snablen ned i statskassen og ikke bidrage med noget som helst. Og er der det nedladende ligger” (Tine).

Denne nedlæthed som Tine pludselig oplever i forbindelse med at blive kontanthjælpsmodtager, kan tolkes at kræve nogen tilvænninger i forhold til den hverdag hun havde inden kontanthjælpen. Goffman påpeger dette som en naturlig fase i personens liv, når de går fra at være en del af “normalen” til en stigmatiseret. Dog kan det ofte medføre en ambivalent følelse hos den nystigmatiserede, da flertallet stadig føler sig som en del af normalen. Den ambivalente følelse kan hos Tine forstås som værende den nedlæthed og fordom folk har til kontanthjælpsmodtagere, og som hun skal vænne sig til fremover.

Informanterne udtrykker dog ensidigt, ikke at kunne genkende den negative omtale, der hersker af kontanthjælpsgruppen. Hvoraf flere af informanterne udtrykker vanskeligheder ved at blive betragtet som en del af gruppen. Hertil udtaler Camilla om hendes tvungen deltagelse på holdet i job- og kompetencecafeen:

“jeg taler ikke med nogen på de der hold” (Camilla).

Camilla fortalte i interviewet, at disse job- og kompetencecafeer ofte var ligegyldige og spild af tid, da hun som regel intet havde at tage sig til. Det kan tolkes at Camilla føler sig malplaceret og ikke hører til på holdet, da hun mener ikke at have noget tilfælles med personerne på holdet. Det kan tolkes at flere af informanterne ud fra Goffmans teori, har svært ved at forene sig i den nye fase af deres karriere, og acceptere dem som værende medlem af en gruppe som ikke tilhører normalen.

Hele problematikken om informanternes tilpasningsvanskeligheder til deres situation som kontanthjælpsmodtagere, kan i Goffmans teori give de stigmatiserede en vis identitetsambivalens. Dette viser sig særligt i situationer, hvor personer ikke kan identificere sig fuldt ud med de egenskaber, som kendetegner gruppen. Dette grunder i, at de ikke betragter dem selv, som værende en del af disse kendetegn. Som flere af informanterne har fortalt, er der med stor sandsynlighed nogen som nasser på systemet, og ikke gider at arbejde. Informanterne fortæller dog, at dette ikke er tilfældet med dem. På grund af den negative opfattelse informanterne har af gruppens medlemmer, kan det tolkes at informanterne oplever vanskeligheder med at acceptere deres tilhørsforhold. Som eksempel fortæller blandt andet Mette, hvordan hun forholder sig til at komme i beskæftigelse:

“altså jeg vil jo gerne ud at arbejde og det tror jeg langt de fleste som er på kontanthjælp vil, de kan bare ikke” (Mette).

Ligeledes fortæller Susanne i nedenstående citat, hvordan hun gerne vil arbejde, men oplever, at andre ikke ønsker det samme.

“(…) du bliver sat ud i sådan nogen aktiveringer, ehm, det synes jeg bare ikke er særlig fedt at sidde i, selvom der er mange af dem der sidder i samme situation som jeg gør, så føler jeg bare ikke at det er det samme vi sidder der for. Det er sådan meget blandede mennesker der sidder sådan et sted, ehm, hvor det er sådan lidt, man kan godt have det sådan lidt stramt med det, nu er det ikke fordi jeg er racist, men de steder jeg har været, har der været rigtig mange indvandrere, af kvinder og sådan noget, ehh.. der er mange af dem, de ser jo ikke på det som vi gør, der er mange af dem

der bare helst gerne ikke vil arbejde, hvor det er sådan lidt.. Der er så nogen af os der rigtig gerne vil, og så bliver vi ligesom kigget lidt mere ned på, det synes jeg ikke er særlig fedt” (Susanne).

I Goffmans optik bekræfter de personer, som er på kontanthjælp, og ikke ønsker at arbejde, de negative egenskaber som italesættes af normalen. Det kan tolkes at informanten Susanne, ud fra Goffmans teori, føler en vis afsky, til dem som bekræfter disse fordomme om gruppen af kontanthjælpsmodtagere.

Det kan tolkes ifølge Goffman at Susanne samt flere af de andre informanter, synes en ambivalens ved ikke at kunne acceptere deres tilhørsforhold til gruppen af kontanthjælpsmodtagere. Denne ambivalens tolkes som informanternes oplevelse af ikke at kunne genkende sig selv, ud fra de egenskaber normalen kendetegner gruppen med. Informanterne har dog ikke muligheder for at frigøre sig fra gruppen, da alle er uden arbejde, og derfor er nødsaget til at være på kontanthjælpsydsels. Denne ambivalens kan ifølge Goffman skabe en følelse af skam hos personerne, hvilket informanterne ligeledes udtalte at opleve i første analysedel.

Den tidligere fremanalyserede følelse af skam, kan tolkes at være grunden til informanternes ønske om, ikke at fortælle at de befinder sig på kontanthjælp. Flere af informanterne vælger også i sociale sammenhænge blandt venner og nye mennesker, at hemmeliggøre deres position som kontanthjælpsmodtager. Dette er ifølge Goffman en mulighed informanterne har, da deres stigma ikke er åbenlyst synligt i mødet med andre mennesker. Informanterne oplever i sociale sammenhænge blandt nye mennesker og venner konsekvent at få stillet spørgsmålet “hvad laver du”, hvilket gør at de ikke kan hemmeliggøre deres tilhørsforhold til kontanthjælpsgruppen. I denne henseende er det ifølge Goffman en af vanskelighederne ved at passere ubemærket, da disse begivenheder blandt fremmede ofte fører til småsnakke, som kan afsløre informanternes hemmelighed. Goffman angiver derfor, at mange vælger at distancere sig fra at møde nye mennesker og “gamle” venner, grundet at det bliver lettere at hemmeliggøre deres stigma. Dette bekræfter informanten Camilla i nedenstående citat:

“det med at møde nye mennesker, det holder man sig tilbage med, for hvordan præsenterer man sig” (Camilla).

Goffman påpeger, at det heraf kan være vanskeligt for de stigmatiserede at skabe nye kontakter, hvilket kan tolkes at være gældende for samtlige informanter i specialet. Susanne fortæller blandt andet om hendes tilbageholdenhed fra at møde nye mennesker, som værende grundet hun er kontanthjælpsmodtager.

“men der er jo heller ikke rigtig nogen i hans klasse der er på kontanthjælp, der er stort set kun mig, så jeg er ikke en del af deres fællesskab, altså jeg er heller ikke med til arrangementer, fordi at det er primært så noget hvor folk sidder og snakker om deres arbejde eller hvor meget de sådan egentlig laver på arbejdet, og det synes jeg ikke er særlig fedt at skulle sidde og sige - jamen jeg er på kontanthjælp, ehm.. det er ikke særlig rart” (Susanne).

For Susanne samt flere af de andre informanter opleves ofte, at det i mødet med fremmede folk i beskæftigelse, ikke er en rar fornemmelse og hellere vil undgås. Der kan dog anes en tendens til, at flere af informanterne alligevel har skabt kontakt til få nye bekendtskaber. Disse nye bekendtskaber udtrykkes for informanterne at være mennesker som befinder sig i en lignende situation, og derfor har en særlig forståelse for hvad de gennemgår. Hertil forklarer Mette, hvordan hendes forhold til mennesker primært er forbeholdt dem, som er i samme situation:

“det at omgås mennesker som rent faktisk er tilknyttet arbejdsmarkedet, hvor mange i mit netværk for tiden ikke er. Altså dem jeg rent faktisk gør brug af”

“De er ikke på arbejdsmarkedet”

“Nej, der er så mange som er psykisk syge, så de er i samme situation som mig” (Mette).

Det kan tolkes at de få fremmede personer som informanterne får bekendtskab til, er nogen som befinder sig i samme eller lignende situation som dem selv. Dette kan ud fra Goffmans teori begrundes med, at de personer informanterne skaber bekendtskab med, ikke er en del af normalen. Derfor kender de til det at have et stigma og kan lettere forholde sig til og forstå den situation informanterne befinder sig i.

Som Tine videre fortæller, er der forskel på hvilken type mennesker man har kontakt til, alt efter om man befinder sig på kontanthjælp eller på arbejdsmarkedet:

“Jeg ved ikke om jeg holder kontakten med det netværk, når jeg kommer tilbage på arbejdsmarkedet for det er jo en ny gruppe” (Tine).

Det kan tolkes ud fra Goffmans teori, at informanterne ubevidst passerer deres kontanthjælpsperiode ved ikke at møde mennesker i beskæftigelse. Dog kan det blive vanskeligt aldrig at møde personer som befinder sig i beskæftigelse. Det at passere ubemærket som kontanthjælpsmodtager, tolkes derfor at være en kompliceret situation for informanterne. Denne opmærksomhed på at passere ubemærket kan således påvirke informanternes sociale relationer.

Det kan i forhold til Goffman tolkes at flere af informanterne oplever at handlinger som førhen var “normale” og rutinemæssige, har ændret sig og fylder langt mere i tankerne. Hertil fortæller Camilla hvordan hun oplever andre tænker om hende, når hun er på kontanthjælp:

“Jeg har ikke haft sådan, personlige møder, hvor folk har reageret sådan, direkte negativt.. Men folk holder vel også bare igen når man står sådan ansigt til ansigt, uanset hvad de mener om det” (Camilla).

Camilla har heri ikke selv oplevet at der i mødet med nye mennesker er sket en negativ reaktion, men alligevel kan det tolkes, at hun føler de nye personer hun møder, har den negative opfattelse som eksisterer af kontanthjælpsmodtagerne i dag.

13.2 Den sociale balance

Som beskrevet tidligere oplever informanterne at måtte trække sig fra sociale sammenhænge og særligt ved større arrangementer, hvor der er risiko for at møde med nye mennesker. Informanterne er bevidste om, at der eksisterer negative fordomme om gruppen af kontanthjælpsmodtagere, som de alle er en del af. Flere af informanterne føler derudover at have vanskeligheder ved at imødekomme det Coleman betegner som forpligtelser og forventninger, og som eksisterer i alle sociale fællesskaber. Hertil fortæller Susanne om de følelser hun har i forbindelse med, ikke at kunne give gaver til fødselsdage:

“(...) det er heller ikke altid at jeg kommer til fødselsdage fordi jeg ikke kan give en gave. Det synes jeg er nedværdigende at skulle komme til en fødselsdag, og så ikke kunne give en gave. eh det sker

tit faktisk og så ligesom lidt, man kommer med en eller anden undskyldning, fordi at man ikke har lyst til at sige, det har jeg ikke råd til, for så plejer folk at sige, jamen det er lige meget - men det er jo ikke lige meget (...) (Susanne).

Susanne beskriver hvordan det påvirker hendes beslutninger om at være social, når hun ikke kan give gaver, som kan tolkes at være en “normal” ting at kunne til fødselsdage. Denne gavegivning kan ud fra Colemans teori tolkes at være en kollektiv forståelse blandt “normalen”, og heri noget man forventer vil blive medbragt til fødselsdage. Disse fødselsdage kan i henhold til Colemans teori, angives som sociale fællesskaber, der baserer sig på gensidige forpligtelser, hvor der over tid bliver skabt tillid blandt de personer som deltager i fællesskabet. Disse gensidige forpligtelser skabes af en kontinuerlig udveksling af tjenester og gentjenester. Det er netop de kontinuerlige udvekslinger af tjenester og gentjenester, som vores informanter har svært ved at leve op til, og hvor de føler at være utilstrækkelige i deres sociale fællesskab. Informanten Mette udtrykker blandt andet:

”Jamen altså selvom mig og min familie har et tæt forhold, så føler jeg stadig at jeg trækker mig, netop fordi jeg ikke føler at kunne tilføje noget til forholdet. Altså for meget af det er jo økonomisk – så har vi lige holdt jul, eh så skal man købe juletræ, mad og det koster jo rigtig mange penge. Ehm og man føler også at der en skam tilknyttet, at man ikke har råd til at tilføje noget til samværet, at det konstant er dem som betaler når vi er ude at spise” (Mette).

Ud fra ovenstående kan udledes et gennemgående dilemma informanterne føler ved at deltage i sociale begivenheder. Ud fra Colemans teori kan det tolkes, at informanterne føler vanskeligheder ved at leve op til forventningerne om gentjenester i fremtiden. Ifølge Coleman er det vigtigt, at tjenester bliver mødt med acceptable gentjenester. Det er denne sociale forventning og sociale forpligtelse, som vores informanter kan tolkes at have vanskeligheder ved at indfri. Dette udtrykker Karen:

”Jeg føler mig bare som en nasser, hvis jeg skal være sammen med dem (vennerne). Fordi de skal betale hele tiden. Det er måske et ord som ikke bliver brugt så meget nu om dage, men jeg har altså en personlig stolthed og jeg vil gerne betale for mig selv. Jeg har ikke noget imod at folk engang

imellem gør det, men det skal ikke være sådan at hver gang man er sammen, så skal de betale”
(Karen).

På trods af Karens frustration over ikke at kunne betale for sig selv, kan det idet hun opfatter sig selv som nasseren, tolkes en bevidsthed om, ikke at kunne leve op til de forventninger vennerne har om gentjenester. Generelt giver vores informanter ikke udtryk for, at hverken bekendte, venner eller familie afviser dem grundet at de ikke kan opfylde de sociale krav. Det kan dog tolkes at informanterne udviser bevidsthed om, at de ikke selv har mulighed for at indfri de sociale forventninger i form af gentjenester. Grundet denne bevidsthed har de tendens til at trække sig fra deres sociale miljø, hvorfor det resulterer i, at de sociale bånd brydes.

”Jamen du har jo ikke noget socialt, vel. Det er ikke et frit valg, men alting bunder i bund og grund at du har ikke en klink til noget som helst. Vel. Skal man noget så skal andre betale, så du har ikke noget socialt liv. eller jeg har i hvert fald ikke, vel, fordi jeg har den der sindssygt dumme stolthed, ikke altså, det skærer det jo væk efterhånden ikke. Så, du ender bare med at sidde herhjemme”
(Karen).

For Karen, men også for flere andre informanter, bliver det naturligt at trække sig fra sociale grupper. Dog får de ikke altid muligheden når det gælder familien. Som beskrevet i tidligere analyseafsnit, forsøger familierne at bibeholde informanterne i det sociale fællesskab.

Selvom informanterne udtrykker at de savner sociale inputs, anes det svært for dem at være socialt opsøgende. Det kan tolkes at informanterne ikke vil risikere, at der opstår forventninger blandt deres bekendte, venner eller familier, som de socialt forpligtes til og ikke kan indfri. I Colemans teori beskrives, at det kontinuerlige forhold mellem forventning og forpligtelse af tjenester og gentjenester, som danner bånd mellem aktørerne inden for de sociale strukturer. Det er dette bånd, som kan tolkes at informanterne har tendens til selv at bryde, idet de oplever vanskeligheder med at opretholde balance i den sociale konto af tjenester og gentjenester.

(...) og det kan da også godt være jeg sætter begrænsninger (ved ikke at tage initiativ til opsøge vennerne) for mig selv på et eller andet plan, for jeg synes ikke at det, det skal ikke koste folk noget at være venner med mig. Det er ikke det der er meningen, vel. altså, så man kan altid række ud,

ikke, men jeg tror ikke jeg har den store lyst, på nuværende tidspunkt, fordi min situation er som den er (Karen).

For informanterne tydes det overordnet, at det er lettere at være social med personer, som er i en lignende situation. Informanterne oplever at det generelt er lettere at opretholde den kontinuerlig gensidige udveksling af tjenester og gentjenester, med personer i samme social situation, og som ikke en del af “normalen”. Dette pointerer Karen blandt andet:

“Har både venner der er gået ned med stress, og de har forståelse for at det ikke er sjovt at havne i det kommunale system. så jeg oplever ikke der er nogen i min omgangskreds der ser ned på mig over det” (Tine).

Selvom det er vanskeligt for informanterne at tage socialt initiativ, formår nogle at bidrage til den sociale konto, når det gælder deres nære venner. Dette gøres blandt andet ved at invitere til middag, men der skal økonomisk hjælp til, for at det kan lade sig gøre.

”Det gør jeg indimellem, men det er mere min veninde, hendes mand og børn, ehm og så har vi et eller andet med at det er mig der laver maden her og så har de sodavand og slik med, sådan så vi deler det op ikke, ellers er der ikke råd til at vi skal have det hele, så bliver det bare.. men det bliver nemt, altså det gør det.. men det synes jeg ikke er noget jeg har tænkt så meget over” (Susanne).

Kun en informant oplever at kunne bidrage til den sociale konto uden, at det påvirker hende økonomisk. Dog kan det tydes, at hun stadig er noget begrænset i forhold til, hvad hun kan bidrage med til de sociale fællesskaber. Hendes begrænsning ligger i, at hun kun kan yde én type gentjeneste, hvorfor værdien af denne gentjeneste afhænger af, om hvorvidt modtageren finder den acceptabel.

“Jeg er så heldig at jeg sidder i bestyrelsen for et spillested hvor vi arrangerer koncerter og der er koncerter hver måned. Så da jeg både er frivillig og sidder i bestyrelsen og hjælper med at sælge øl og sodavand når vi har de der koncerter så optjener jeg nogle gratis billetter, så kan jeg invitere mine familie og venner til de her koncerter. Det sjove ved det frivillige arbejde er at jeg lærer nye mennesker at kende og så samtidig, det lille frynsegode der, at jeg så er i stand til at give noget og

sige vil i ik med til koncert i næste måned der spiller dem og dem. Det er netop det jeg mangler at have det økonomiske overskud til at jeg også kan give. Det kan jeg så på denne her måde , hvor jeg optjener nogle goder ved at engagere mig i noget frivilligt arbejde. så jeg også kan give lidt tilbage” (Tine).

Det kan tolkes, at kun få informanter formår at levere gentjenester, og den generelle tendens er, at informanterne har svært ved at opretholde den sociale konto over tid. Deres mangel på økonomiske midler kommer til udtryk i form af sociale afsavn, hvor de ser mindre og mindre til deres sociale omgangskreds, grundet følelsen af ikke at kunne bidrage til den sociale konto. Informanten Christian udtrykker blandt andet konsekvensen af dette:

”Jeg ser dem mindre og mindre. Jeg føler at jeg ikke kan bidrage så meget til det fællesskab som jeg egentlig gerne ville” (Christian).

I Colemans teori skal der være en balance, hvis den sociale relation skal fortsætte med at eksistere. De sociale relationer er betinget af, at der er en gensidig tillid til, at tjenester gengældes som forventet. Disse kontinuerlige gensidige forpligtelser skaber et bånd, blandt dem som deltager i disse sociale fællesskaber. Båndene danner grundlag for, at der skabes tillid i det sociale fællesskab, som individerne kan udnytte og trække på. Dog tyder en generel tendens til, at informanterne aktivt bryder de potentielle bånd, idet de over tid ikke kan opretholde den sociale konto, da de er bevidste om, ikke at kunne leve op til de sociale gensidige forpligtelser grundet deres økonomiske situation.

13.3 En isolerende tendens blandt informanterne

Alle informanterne kan tolkes i forhold til Goffman at være indehavende karaktermæssige fejl, hvilket begrundes med de negative ord som informanterne oplever er blevet tillagt kontanthjælpsmodtagere i det danske samfund. Denne opfattelse deler informanterne dog ikke, hvor alle angiver, gerne at ville i beskæftigelse og derfor føler at befolkningen har en misforstået opfattelse af, hvordan det i virkeligheden er at være kontanthjælpsmodtager. Konsekvensen af denne forståelse af kontanthjælpsmodtagerne, udtrykker informanterne i stedet har en negativ indvirkning på, hvad Goffman kalder, udfoldelsesmuligheder. Denne negative forståelse fra normalen, kan tolkes ud fra Goffman, at være en stigmatisering af kontanthjælpsmodtagerne og har for informanterne krævet særlige tilpasninger i hverdagen. Blandt andet har flere vanskeligheder ved at acceptere deres tilhørsforhold til kontanthjælpsgruppen, da flere udtrykker ikke at kunne

identificere sig med de negative egenskaber som kendetegner gruppen. Flere delte også, hvad Goffman kalder afsky til de mennesker som bekræfter de negative egenskaber, hvilket er mennesker som ikke ønsker at arbejde. Hertil kan det sammenfattes at informanterne føler en vis ambivalens ved at befinde sig på en ydelse, de reelt ikke ønsker at være en del af, men samtidig kan de heller ikke blive betragtet som en del af "normalen".

Det bliver tolket ud fra Goffman at hele denne ambivalens hos informanterne samt misforståelsen fra normalen, medvirker til at informanterne ønsker at hemmeliggøre deres stigma, og passere ubemærket gennem kontanthjælpsperioden. Denne hemmeliggørelse har dog konsekvenser for informanternes sociale relationer, da de ikke ønsker at oplyse, at de befinder sig på kontanthjælp. Derfor er en generel tendens, at informanterne trækker sig, hvilket særligt gælder i møderne blandt ny mennesker og venner som ikke er nære. Dog kan ses en tendens til, at personer som befinder sig i samme eller lignende situation, og som også har et stigma, er lettere for informanterne at snakke med. Dette tolkes ud fra Goffman at skyldes, at begge parter kan forholde sig til og forstå det med at leve med en stigmatisering.

Ud fra Colemans teori om at sociale bånd formes ud fra en balance af sociale forpligtelser og forventninger hvor der dannes en social konto. Opretholdelsen af den social konto og derved den sociale relation, er betinget af, at der er en gensidig tillid til, at tjenester gengældes med omtrent samme værdi. Denne kontinuerlige gensidige tjenesteudveksling skaber sociale fællesskaber. Båndene danner grundlag for, at der skabes tillid i det sociale fællesskab, som individerne kan udnytte og trække på. Coleman påpeger at hvis et individ, over en længere periode ikke kan leve op til de sociale forpligtelser som fællesskabet forventer, risikere individet at blive udstødt fra fællesskabet. I forhold til dette påpeger vores informanter, at de ikke direkte er blevet udstødt fra deres tidligere fællesskab. De nævner i stedet at de ofte selv har trukket sig fra sociale sammenkomster, hvor de ikke selv kunne betale. Selv om venner og familie tilbyder at hjælpe økonomisk, eksisterer der en selvjustits hos informanterne, hvor de tvinger sig selv til at sige fra. Dette gør de fordi de er bevidste om, at de ikke har ressourcerne til den kontinuerlige gensidige tjenesteudveksling, hvorfor de over tid ikke kan opretholde den sociale konto. Informanterne oplever, at det er lettere at opretholde et socialt fællesskab med personer som står i samme økonomiske situation, hvor der eksisterer en mere balanceret udveksling af tjenester og gentjenester. Hvorfor deres sociale fællesskab gradvist udhules af ressourcestærke personer.

Ud fra Colemans teori tyder det på at informanterne er socialt bevidste om, at de over tid tærer på den sociale konto, hvorfor de hellere vil trække sig fra fællesskabet end at konfronteres med

manglende gentjeneste. Hovedsageligt har informanterne besvær med at imødekomme de sociale forpligtelser og forventninger, når gaveudveksling er af økonomisk karakter. Eftersom vores informanter ikke har de økonomiske ressourcer til at leve op til de sociale forpligtelser og forventninger, bryder de aktivt deres sociale bånd. Deres økonomiske situation resulterer i, at de gradvis oplever sociale afsavn, hvorfor de aktivt selv isolerer sig fra deres sociale omgangskreds, grundet følelsen af, at de tærer på fællesskabets sociale konto.

14 Kontanthjælpsmodtagernes arbejdsrelaterede netværk

Der kan altså ses en overordnet tendens til at informanterne fravælger sociale aktiviteter af især økonomiske grunde, men også af den stigmatisering som tolkes at være af kontanthjælpsmodtagerne i dag. De fravalg informanterne har taget gennem kontanthjælpsperioden, blev tolket at have påvirket deres sociale kapital negativt. I nedenstående to afsnit vil der blive besvaret på specialets tredje arbejdsspørgsmål:

Hvorledes kan kontanthjælpsmodtagernes nuværende sociale netværk karakteriseres som værende et arbejdsrelateret netværk?

Kapitlet er opdelt i to afsnit. Hvor der i første afsnit vil blive fremanalyseret ud fra Granovetter, hvilken styrke kontanthjælpsmodtagernes netværk har på nuværende tidspunkt. Endvidere benyttes både Granovetter og Putnams teori i andet afsnit, hvortil det fremanalysere om informanternes netværk kan karakteriseres som et arbejdsrelateret netværk eller ej.

14.1 Styrken i informanternes stærke og svage netværksbånd

I dette afsnit vil der med Granovetters teori blive analyseret om informanternes styrke i netværket kan karakteriseres som enten svage eller stærke bånd. Det vil blive belyst hvordan styrken er til gruppen af familiemedlemmer, venner samt bekendtskaber.

Familie:

Informanternes familiemedlemmer kan tolkes at være en gruppe, som ikke er særligt påvirket af informanternes få økonomiske midler. Størstedelen af informanterne oplever gennem kontanthjælpsperioden at kontakten til deres familie bibeholdes, grundet deres nære forhold samt familiens bevidsthed om informanternes økonomisk pressede situation. Samtidig nævner informanterne at familiemedlemmer som altid har været en del af deres sociale liv, også vil være det gennem kontanthjælpsperioden. Det kan tydes at familierne ikke tillader at relationen løber ud i sandet. Dette udtrykker blandt andet informanten Karen:

“Jamen de lader mig jo ikke, altså, de siger jamen det er noget jeg bestemmer, og nåå jaja (...) Nogen gange får jeg lov, ikke, når jeg virkelig sætter foden i, men andre gange så må jeg jo give mig, ikke. Nu har vi de sidste 3 år taget til Lalandia en uge om sommeren, hvem betaler det gør

søster, ikke? (...) men jeg har ligesom måtte give mig (...) jamen så må man jo indimellem tage stoltheden og gemme væk; ikke?” (Karen).

Det kan generelt udledes at informanterne har et særligt forhold til familien, da disse ikke kan tolkes at forsvinde grundet informanternes forandring i den økonomiske kapital. I henhold til Granovetter, er gruppen af familie betegnet som en persons stærke bånd, og ud fra ovenstående kan det tolkes, at alle informanterne stadig har kontakt til familiemedlemmerne og derfor har alle stærke netværksbånd.

Venner:

Ses derimod på informanternes relation til venner, er tendensen at det ofte er sværere at opretholde og vedligeholde forholdet til dem. Der er en tilbøjelighed til, at informanterne fravælger deres venner grundet deres lave økonomiske kapital, men også grundet de vanskeligheder som er i forhold til at opretholde fællesskabets sociale konto. Informanten Karen kan i denne henseende berette om hvilke forhindringer der er i forhold til at holde kontakten:

“Men det er bare som om at jeg er gået i stå og de er kommet videre, ikke, altså jeg kan ikke komme videre fordi jeg kan jo ikke tage ud med dem om aftenen eller jeg kan ikke tage ud at tage en brunch eller jeg kan ikke gå i bio til den sidste nye film – og det vil de jo gerne, ikke, og jeg kan bare ikke” (Karen).

For Karen samt resten af informanterne ses en generel tendens til, at deres venner ofte fortsætter samme livsstil, hvilket informanterne ikke har mulighed for, og derfor kan tydes at have konsekvenser for gruppen af venner.

I forhold til Granovetters beskrivelse af stærke bånd, indgår nære venner også under betegnelsen stærke bånd. De tætte venner kan tolkes, i henhold til Granovetter, at være dem som informanterne stadig ser med jævne mellemrum. De tætte venner kender til informanternes økonomiske situation, og har derfor mulighed for at tilbyde både praktisk og økonomisk hjælp. Informanternes nære venner er alle nogen som er ganske få af, og som alle er stiftet inden kontanthjælpsperioden. De nære venner beskrives som nogle der alle kender til informanternes situation, og accepterer dem, som de er. Det er venner informanterne ikke behøver at lyve over for, og venner som kender til deres kontanthjælpsmodtagelse.

Der kan hertil tydes en særlig type af personer som informanterne inddrager i deres situation. Det beskrives at de generelt oplever at kommunikationen med personer som forstår deres situation er lettere. Hertil kan eksempelvis nævnes Susanne:

“Det er mere sådan nogen sårbare mennesker som jeg er blevet venner med. Ehm og det passer mig faktisk fint, for det er de her mennesker som forstår mig bedst lige nu, det er dem jeg bedst kan snakke med og fortælle min situation til” (Susanne).

Det kan tydes, at de venner Susanne har kontakt til på nuværende tidspunkt, er dem som står i samme eller lignende situation, hvorpå det kan tolkes, at være lettere at forstå hinandens begrænsninger og samtidig have mere tilfælles at snakke om.

Det kan altså udledes i forhold til Granovetter at informanternes få tætte venner ofte er ekstra behjælpelige og har en særlig forståelse for deres økonomiske situation, og kan derfor også betegnes som en del af informanternes stærke netværksbånd.

Bekendtskaber

I forhold til bekendtskaber udtrykker de fleste informanter at denne relation er særlig svær at opretholde. Både i forhold til deres lave økonomiske kapital, men også grundet det stigma som opleves af informanterne. Informanten Karen fortæller direkte i et citat, hvorfor bekendtskaber og til dels venner ikke kan opretholdes:

“(...) jeg kommer jo ingen steder. Det er svært at få venner og bekendte når man sidder hjemme” (Karen).

For Karen samt flere af informanterne kan det tolkes, at det er vanskeligt generelt at møde og opretholde bekendtskaber, når de konstant fravælger både fritidsaktiviteter og sociale arrangementer. For de fleste har dette fravalg udmundet i, at kontakten til samtlige bekendtskaber er forsvundet gennem kontanthjælpsperioden. Dette vil ifølge Granovetter betyde at informanterne heller ikke har nogen svage netværksbånd, da disse er betegnet ved personer, som man kun ses sporadisk med. Informanternes muligheder for at skabe nye bekendtskaber kan ligeledes tydes at

være vanskeligt, idet de ikke deltager i nogen former for større sociale arrangementer. Som Camilla fortæller:

“Altså det der med at man ikke går ud, gør jo også at man ikke møder andre mennesker, man stagnerer jo altid på en eller anden måde. Både i det du ikke har et arbejdsliv, hvor du er ude og interagerer med kollegaer og du sådan får inputs til din dag” (Camilla).

I forlængelse af at informanterne oplever vanskeligheder med at møde og opretholde kontakten til bekendte, udgør den skamfølelse som informanterne udtrykker tidligere også en fare for, ikke at kunne vedligeholde samt møde nye bekendtskaber. I interviewet med Camilla blev der spurgt ind til om hun havde bekendtskaber:

Camilla: *“Ehm, altså nye bekendtskaber er sådan lidt ikke eksisterende, jeg ved ikke om det måske er lidt mine egne hæmninger i forhold til...”*

Interviewer: *“Dine egne hæmninger, måske at der er en skam?”*

Camilla: *“Ja, ja”*

Interviewer: *“Er det svært at møde nye mennesker?”*

Camilla: *“Jeg er egentlig meget åben som person, og kan sagtens tale med nye mennesker, men jeg kan mærke at det er sådan.. Jeg taler ligesom aldrig om den del” (Camilla)*

Der er således en skamfølelse som hæmmer Camilla i at få nye bekendtskaber og i det hele taget nye sociale relationer, så længe hun befinder sig på kontanthjælp. Dette er dog en tendens som ses hos flere af informanterne, og hvor en del ligefrem udtrykker, at så længe de befinder sig på kontanthjælp, vil det være umuligt at få nye relationer.

Det kan altså udledes at stigmaet hæmmer informanternes muligheder for at komme i kontakt med nye bekendtskaber, og har en særlig indvirkning på informanternes svage netværksbånd.

14.2 Informanternes brobyggende og afgrænsende sociale kapital

Som beskrevet i de forrige afsnit, har informanterne tendens til at trække sig fra sociale sammenhænge. Det gør de i et sådant omfang, at de over tid mister kontakter i deres sociale omgangskreds. Ud fra specialets antagelser, vises der, at et arbejdsrelateret netværk kan være en alternativ vej ind på arbejdsmarkedet. Derfor vil dette afsnit omhandle en analyse af, hvordan

informanternes sociale netværk kan karakteriseres som et arbejdsrelateret netværk. Til dette benyttes endvidere de ovenstående fremanalyserede svage bånd hos informanterne, samt granovetters teori, men også Putnams teori vedrørende brobyggende kapital. De stærke bånd i henhold til familien, vil ikke blive belyst nærmere, da disse teoretisk ikke er relevante i forhold til det arbejdsrelaterede netværk.

En tendens blandt informanterne er, at alle har få, men nære venner i deres omgangskreds, hvilket blev fremanalyseret som stærke netværksbånd i ovenstående afsnit. Ifølge Granovetter kan det tolkes at informanternes besiddelse af hovedsageligt stærke netværksbånd, ofte giver vanskeligheder ved at indbringe ny viden og information, som kan benyttes til både økonomiske og sociale fremskridt. Informanternes stærke netværksbånd, kan dog i forhold til Putnam have en brobyggende effekt, hvor denne er karakteriseret ved, at det netværk man har i ens sociale omgangskreds, kan danne forbindelser til nye relationer i andre sociale miljøer. I forhold til informanterne, kan deres stærke netværksbånd dog tolkes, ikke at være brobyggende, idet møderne med nære venner primært omhandler de to parter. Dette betyder at der hos informanterne ikke skabes nye forbindelser gennem de allerede eksisterende nære venskaber, og at de ikke får inputs fra personer i andre sociale miljøer.

Informanterne kan således betragtes som hovedsageligt være indehavende af stærke netværksbånd, hvor dette ifølge Granovetter kan være forårsaget af den tendens gruppen af stærke netværksbånd ofte har til at isolere sig fra andre. Dette er dog ikke noget informanterne kan tolkes at have gjort bevidst, men at deres udtalelser peger på, at de har gjort dette grundet stigmaet og lav økonomisk kapital. Ses informanternes stærke netværksbånd ud fra Putnam, kan disse betragtes som værende afgrænsende sociale kapitaler, hvilket betyder at informanternes sociale bånd ofte er for homogene, og blandt andet kan udledes i Christians nedenstående udtalelse:

”Jeg vil rigtig gerne kunne gøre mere med en forbedret økonomi. Jeg har ingen venner der kan hjælpe mig som situationen er lige nu. Jeg omgås mange der selv sidder i økonomiske problemer”(Christian).

Det kan tolkes at Christian har en afgrænsende social kapital, idet alle hans sociale bånd befinder sig i samme økonomiske situation. Dette kan tolkes ud fra Putnam, i høj grad at begrænse Christians handlemuligheder, hvilket også er en generel tendens blandt alle informanterne.

For informanterne er denne afgrænsende sociale kapital en stor del af deres netværk, dog betyder det ifølge Putnam at informanterne godt kan have et brobyggende netværk samtidig.

Det brobyggende netværk kan på samme måde være værdifuldt som Granovetters svage netværksbånd. Granovetters svage netværksbånd blev tidligere fremanalyseret som værende hovedsageligt ikke-eksisterende hos informanterne. En informant formår dog at skille sig ud, hvor hun udtrykker at have skabt nye bekendtskaber i tiden på kontanthjælp.

”Ja ikke venner, men bekendte, vi hjælper hinanden (kontanthjælpsmodtagerne) med det praktiske. Eksempelvis så kører vi sammen i bil istedet for at man skal tage bussen. Men det er klart at man rykker sig sammen som gruppe (kontanthjælpsmodtagere), for at hjælpe hinanden mod systemet. Og på den måde får man et større netværk, og der er mange som kommer hen til mig og beder om hjælp med både computer og lovgivningen og når de skal på jobnet” (Tine).

Det kan udledes at Tines bekendtskaber primært er bestående af personer på kontanthjælp, hvilket er personer som ofte oplever lignende vanskeligheder ved at komme i beskæftigelse. Disse bekendtskaber kan ifølge Granovetter betragtes som et svagt netværksbånd, dog påpeger han, at det svage netværksbånd ikke altid kan give adgang til nyttige informationer og viden som kan hjælpe informanten videre. Dette kan tolkes at være tilfældet i Tines svage netværksbånd, da hendes bekendtskaber alle er kontanthjælpsmodtagere og således står i en lignende social og økonomisk situation. Det tolkes at Tines svage netværksbånd alle står i samme vanskeligheder i forhold til at opnå beskæftigelse, og derfor ikke kan hjælpe hinanden med nyttig viden og information omkring arbejdsmarkedet.

I forhold til informanterne generelt, er tendensen at de fleste godt kan tilegne sig bekendtskaber, men udtrykker at det ofte er personer som står i en lignende social og økonomisk situation. Således kan det tolkes i henhold til Putnam at informanterne ikke tilegner sig en brobyggende kapital, idet deres svage netværksbånd ofte er fra samme sociale miljø, og derfor ikke er værdifuldt, da det ikke kan benyttes til at tilegne nye informationer og viden om arbejdsmarkedet. For at opsummere har informanterne således primært afgrænsede kapitaler i forhold til stærke netværksbånd, få svage netværksbånd, men ingen værdifulde brobyggende kapitaler. I forhold til at karakterisere informanternes netværk som arbejdsrelateret, er dette vanskeligt, da informanternes tolkes ikke at være indehavende netværksforbindelser med relevant viden og informationer omkring jobmuligheder.

Den brogbyggende kapital Putnam refererer til, kan dog tydes at informanterne førhen har haft, i form af bekendtskaber til tidligere kollegaer, inden de kom på kontanthjælp. Dette udtrykker flere af informanterne at have haft, men at de grundet deres kontanthjælpsmodtagelse, har mistet kontakten. Dette beretter blandt andet Susanne om:

“jeg snakker så ikke med dem (tidligere kollegaer) mere, nu snakker jeg kun med dem (venner) jeg har haft gennem årene.” (Susanne).

Susanne påpeger heri, at hun ikke længere har kontakt til tidligere kollegaer, hvorimod det tydes mindre bevidst om, hvorfor afstanden til kollegaerne er blevet større efter hun er kommet på kontanthjælp. Hertil fik hun spørgsmålet:

“Og hvordan forsvandt det?” (Interviewer)

“jamen jeg ved faktisk ikke hvorfor, men jeg kan da se at der er stor forskel, for der var en eh, han stoppede ude på arbejdet og eh fik så et andet arbejde hvor han stadig var en del af deres eh.. han blev stadig inviteret derned til forskellige arrangementer og sådan noget, det gjorde jeg ikke, overhovedet.. de spurgte heller ikke om jeg skulle med til noget, hvor jeg tænkte nå okay, igen har jeg ikke noget arbejde og så sidder man der.. Altså at de ikke vil have en ind som ikke har en relateret del til arbejdsmarkedet, som bare går hjemme, så er der ikke noget at snakke om agtigt - ellers sådan noget, sådan kan jeg i hvert fald godt have det” (Susanne).

Denne opfattelse Susanne har omkring kontakten til kollegerne, kan tydes at stemme godt overens med den antagelse specialet har, om de beskæftigedes lukkede fællesskab, og hvordan personer uden job ikke er en del af dette. Det kan tolkes at informanterne ofte ubevidst afskæres fra arbejdsmarkedets lukkede fællesskab, og at den brobyggende kapital i form af kollegere gradvist forsvinder, jo længere tid de er væk fra arbejdsmarkedet. Således bliver deres umiddelbare eneste brobyggende sociale kapital, i form af tidligere kollegaer, afskåret.

Dog er der få af informanterne som udtrykker et håb om, at deres brobyggende kapital i form af tidligere kolleger eller personer som er relevante i forhold til jobsøgning, stadig kan hjælpe dem til at komme i beskæftigelse. Dette er dog kun forhåbninger, da informanterne fortæller, at de ikke har

vedligeholdte kontakten til dem gennem kontanthjælpsperioden. Dette beretter Mette om i nedenstående citat:

”jeg har et netværk ud over det og jeg tænker at det bliver måske smart at bede om hjælp når nu man er klar til at træde ind på arbejdsmarkedet igen. Ehm altså det er den del af mit netværk jeg ikke lige snakker med for tiden (...) jeg har jo haft en kæmpe stort netværk og selvom jeg ikke nåede at arbejde inden for faget, så har jeg lavet frivilligt arbejde gennem mange mange år. Så altså jeg har et kæmpe netværk – hvis de stadig kan huske mig” (Mette).

Det kan heraf tydes at informanten Mettes brobyggende kapital i form af tidligere arbejdsrelaterede relationer, forholdsvis hurtigt er forsvundet på kontanthjælp. For andre informanter er dette ligeledes tendensen og tolkes at de informanter som udtrykker førhen at have mange netværksforbindelser, befinder sig et socialt led længere væk. Det kræver at informanterne opretholder en kontinuerlig kontakt til de svage netværksbånd, for at de reelt kan betragtes som værdifulde i forbindelse med jobmuligheder. Dette tyder dog på, at informanterne ikke er bevidste om, og har i stedet forhåbninger om, at deres tidligere bekendtskaber vil være behjælpelige på trods af ingen personlig kontakt.

Hos informanterne kan der således tolkes på nuværende tidspunkt, ikke at findes en værdifuld brobyggende kapital og at de ligeledes har vanskeligt ved at tilegne sig denne type. Informanterne udledes dog at have flere stærke netværksbånd i forhold til familie og nære venner, hvilket hos Putnam også bliver betragtet som afgrænsede kapitaler. I forhold til informanternes afgrænsede sociale kapitaler tolkes det ud fra Putnam, at de er betydningsfulde i forhold til at give både social og psykisk støtte til informanterne. De er dog primært egnet til at hjælpe informanterne gennem kontanthjælpsperioden, og kan betragtes som det Putnam kalder getting by. Den brobyggende sociale kapital, som kaldes getting ahead, kunne derimod være behjælpelige hos informanterne i forhold til at komme videre og tilbage i beskæftigelse. Det kan selvfølgelig ikke udelukkes at informanternes brobyggende sociale kapital i form af tidligere kollegaer og studiekammerater kan være behjælpelige, men chancen er ifølge Putnam ikke stor når der ikke er opretholdt kontakt. Ifølge Putnam kan den afgrænsende sociale kapital også have en ekskluderende karakter, grundet de stærke følelser og loyalitet som findes mellem medlemmerne i gruppen. I forhold til medlemmerne af kontanthjælpsgruppen kan dette, ud fra informanternes udtalelser, dog ikke tolkes at være grunden til deres netværkssammensætning. Dette begrundes ud fra tidligere analyseresultat om at

informanterne generelt føler skam ved at befinde sig i gruppen og ikke mener de hører til den samfundsopfattelse som findes af gruppen. Yderligere kan det begrundes med at der i gruppens fællesskaber kan tolkes ud fra Coleman, ikke at eksistere de sociale forpligtelser og forventninger, hvorpå sammenholdet ofte er betydningsløst, og informanterne blot kan forlade det efter behov. Dette pointerer Trine:

”(...) det er nogle mennesker jeg nok ikke ville have opsøgt selv. Men her er det nogle andre som giver mig andre input. De giver mig andre perspektiver og andre referencer, og det er meget berigende i livet. For netop at få rystet posen. Så det er underholdende. Jeg ved ikke om jeg holder kontakten med det netværk, når jeg kommer tilbage på arbejdsmarkedet for jeg får jo en ny gruppe” (Tine).

Det kan altså udledes ud fra citatet at informantens nye sociale fællesskaber på kontanthjælp, hovedsageligt opstår grundet praktiske løsninger, og ikke på sigt udvikler sig til stærke og loyale venskaber. Det kan i forlængelse af heraf, tolkes at informanterne ikke bliver fastholdt grundet en stærk loyalitet til gruppen. Alle informanter påpeger også et ønske om ikke at være på kontanthjælp, men i stedet gerne vil i beskæftigelse.

Hos informanterne kan deres afgrænsende sociale kapital synes i høj grad at være til stede i forbindelse med familie og nære venner, men ikke at være ekskluderende i forhold til at komme i beskæftigelse. Deres brobyggende sociale kapital tolkes derimod ikke være til stede, dog har flere informanter svage netværksbånd, de er bare ikke anvendelige i forhold til beskæftigelse. Informanternes nuværende sociale netværk kan altså tolkes ikke at være et anvendeligt arbejdsrelateret netværk.

14.3 Konkludering af informanternes arbejdsrelaterede netværk

Det kan konkluderes at informanterne stadig formår at bibeholde forholdet til både familie og nære venner, og derfor besidder deres netværk ifølge Granovetter af stærke netværksbånd. I forhold til bekendtskaber anskues der særlige vanskeligheder ved at opretholde samt skabe nye forbindelser, og derfor tolkes der i henhold til Granovetter at der findes få svage netværksbånd blandt informanterne. Det kan anskues at informanterne formår at tilegne sig nogle få bekendtskaber i løbet af deres kontanthjælpsperiode. Disse kan dog ikke tolkes at give adgang til nødvendige informationer om jobmuligheder, da begge parters sociale miljø ligner for meget hinanden, og

bekendtskaberne derfor ikke kan danne forbindelser til andre sociale miljøer. De svage netværksbånd kan derfor i forhold til Putnam ikke betragtes som værende værdifulde brobyggende sociale kapitaler, og heraf ikke gavnlige i forhold til at komme i beskæftigelse. Informanterne har dog forhåbninger om, at deres brobyggende sociale kapital til tidligere kolleger, stadig kan huske dem, og være behjælpelige i forhold til at komme i beskæftigelse. Den generelle tendens er dog, at informanternes svage netværksbånd har store begrænsninger i forhold til at komme tilbage i beskæftigelse. Hvorpå det konkluderes at informanternes nuværende sociale netværk, ikke kan karakteriseres som et anvendeligt arbejdsrelateret netværk.

15. Konklusion

I dette kapitel bliver der konkluderet på specialets problemformulering, som er følgende:

Hvordan opfatter de langtidsledige kontanthjælpsmodtagere at deres økonomiske situation påvirker deres sociale netværk, og hvorledes giver deres sociale netværk muligheden for at komme i beskæftigelse?

I debatten af dansk beskæftigelsespolitik er der sket nogle markante ændringer siden 1970'erne, som har haft indflydelse på gruppen af kontanthjælpsmodtagere. Den offentlige forsørgelse til de arbejdsløse blev oprindeligt skabt for at sikre de lediges muligheder for at opretholde en livsstil på lige fod med resten af samfundet. Arbejdsløshed blev dengang betragtet som uforskyldt, og at samfundet havde pligt til at sikre dem bedst muligt gennem økonomisk kompensation. I begyndelsen af 1990'erne ændrede dette syn på arbejdsløse karakter, og arbejdsløshed blev i højere grad begrundet med manglende økonomisk motivation. Denne opfattelse af arbejdsløshed blev gradvis mere dominerende i den danske beskæftigelsespolitik, og resulterede gennem årene i flere økonomiske nedskæringer på kontanthjælpsområdet. Disse nedskæringer førte til nye reformtiltag på kontanthjælpsområdet, som skulle fremme de arbejdsløses incitament til at søge i beskæftigelse. For de langtidsledige kontanthjælpsmodtagerne har disse nedskæringer i flere undersøgelser dog medvirket til både økonomisk utryghed og sociale afsavn.

I specialet blev det antaget ud fra allerede eksisterende forskning, at der for kontanthjælpsmodtagerne eksisterede flere sociale konsekvenser i forbindelse med nedskæringerne, hvortil der kunne påvises en sammenhæng mellem indkomst og sociale afsavn. Denne sammenhæng var ligeledes at finde i forhold til specialets informanter. I specialet oplevede informanterne konstant at måtte fravælge sociale aktiviteter og sammenkomster grundet lav økonomisk kapital. Informanterne oplevede at deres lave økonomiske kapital havde særlige konsekvenser i forhold til at mødes med venner og bekendte. Relationen til familien og tætte venner blev dog opfattet anderledes, da disse var mere villige til at hjælpe rent økonomisk i hverdagen. Alligevel blev det udledt at informanterne til sociale arrangementer, såsom jul og fødselsdage, valgte at trække sig fra familie samt nære venner. Informanternes afstandtagen begrundes med den lave økonomiske kapital, hvilket gør, at de ikke kan bidrage til de forskellige fællesskabers sociale konto. Denne negative indvirkning, informanternes lave økonomiske kapital har på deres sociale

relationer, medvirker til at de gradvist isolerer sig fra deres sociale omgangskreds. Dette bekræfter ligeledes antagelsen om, at økonomiske incitamenter blot ekskluderer folk fra fællesskabet.

I forbindelse med paradigmeskiftet og de økonomiske nedskæringer på arbejdsløshedsområdet, skete samtidig et lignende normskred i retorikken af kontanthjælpsmodtagerne. Dette normskred i retorikken betød, at kontanthjælpsmodtagerne i højere grad blev set mere mistroisk på og derfor omtalt langt mere negativ end før. Denne negative omtale oplever informanterne i specialet ligeledes, og udtrykker gennem flere negative termer såsom taber, kontanthjælpsbums og dovne. Denne negative omtale blev i specialet konkluderet som værende skyld i den skamfølelse samtlige informanter oplever ved at befinde sig på kontanthjælp.

Skamfølelsen bliver i specialet betragtet som værende stigmatiserende. Hvor den negative italesættelse af kontanthjælpsgruppen og tilhørende skamfølelse har medvirket til at stigmatisere gruppen. Stigmatiseringen har for informanterne vist sig at give nogen sociale konsekvenser, idet de trækker sig fra sociale sammenhænge. Generelt ønsker informanterne ikke at oplyse om deres position som kontanthjælpsmodtager, og af den grund fravælger at være blandt mennesker der ikke kender til deres situation. Informanternes forsøg på at hemmeliggøre deres situation, kan på samme måde som lav økonomisk kapital, ekskludere dem fra det sociale fællesskab.

Der kan derfor konkluderes at informanterne generelt trækker sig fra sociale aktiviteter og arrangementer, grundet lav økonomisk kapital og stigmatisering af kontanthjælpsgruppen. Dette medvirker til at deres sociale kapital formindskes, hvor dette især gælder gruppen af bekendte. For informanterne giver denne isolerende tendens vanskeligheder i forhold til at opretholde forbindelsen til tidligere kolleger, samt skabe nye forbindelser ud over deres eksisterende netværk. I specialets allerede eksisterende forskning viste det, at en stor andel af ledige kom i beskæftigelse gennem uformelle kanaler, såsom tidligere kolleger eller bekendte. Informanterne oplever dog, at de, grundet få økonomiske ressourcer, ikke kan indfri de sociale forpligtelser til den kontinuerlige gensidige tjenestudveksling, som foregår i deres omgangskreds. Få informanter formår alligevel at skabe og vedligeholde nogle bekendtskaber gennem kontanthjælpsperioden, dog betragtes disse ikke som arbejdsrelateret. Dette begrundes med at bekendtskaberne enten befinder sig i samme eller lignende situation som informanten selv, hvor de således ikke kan karakteriseres som brugbare uformelle kanaler, da de ikke kan informere om blandt andet jobåbninger.

I specialet antages der ud fra eksisterende forskning, at et arbejdsrelateret netværk i form af tidligere kolleger og bekendte er særligt nyttige i forhold til at komme i beskæftigelse. Informanterne kan

dog alle betragtes at have vanskeligheder ved at opretholde samt skabe nye netværksforbindelser grundet stigma og lav økonomisk kapital. Dette betyder at alle informanter i specialet betragtes at være uden kontakt til både tidligere kolleger og arbejdsrelevante bekendtskaber. Derfor har informanterne ingen nævneværdige netværksforbindelser, som kan være behjælpelige med beskæftigelse, hvorpå det kan konkluderes at informanterne ikke besidder brugbar brobyggende social kapital.

Det er således en kritisk situation informanterne befinder sig i, med hensyn til deres sociale netværk. Informanterne udledes at have en generel isolerende adfærd, som betragtes at have en del konsekvenser for både de stærke og svage netværksbånd. Der kan blandt andet ses en tendens til, at jo længere tid informanternes befinder sig på ydelsen jo færre venner og bekendte har de generelt. I forhold til informanternes svage netværksbånd kan det sammenfattes at være dem som forsvinder hurtigst. Det er dem informanterne ikke har en kontinuerligt kontakt til, men dog stadig har forhåbninger om at kunne hjælpe med beskæftigelse, hvis behovet opstår. Informanternes svage netværksbånd kan således konkluderes at være ikke-brugbare i forhold til beskæftigelse.

Endeligt kan det konkluderes at de langtidsledige kontanthjælpsmodtageres økonomiske situation medvirker til en social isolering. Ydermere medvirker stigmatiseringen af gruppen også til den sociale isolering. Den sociale isolering omfatter særligt gruppen af bekendte og til dels venner. Det sociale netværk som informanterne tydes at være i besiddelse af i kontanthjælpsperioden, kan tolkes ikke at være behjælpelige med informationer om jobåbninger. Hertil konkluderes at kontanthjælpsmodtagerne ikke kan betragtes at være indehavende et arbejdsrelateret netværk. De langtidsledige kontanthjælpsmodtageres sociale netværk kan altså betragtes, ikke at være anvendeligt i forhold til at komme i beskæftigelse.

16. Perspektivering

Med incitamentsparadigmets økonomiske-rationelle forståelse betragtes årsagerne til arbejdsløshed hovedsageligt kun som manglende økonomiske incitament. Denne tilgang kan i forhold til andre fagområder, synes meget snæver og unuanceret. Den primære fokus på kun de økonomiske incitament i beskæftigelsespolitikken, kan således aflede opmærksomheden fra andre og mere nuancerede problemstillinger i forbindelse med arbejdsløshed. Incitamentstankegangen kan blive utilstrækkelig, når arbejdsløsheden kan forklares med blandt andet psykisk sygdom, dårligt helbred, manglende erhvervskompetencer, sociale problemer og strukturelle barrierer.

Derfor er det vigtigt at inddrage andre videnskabelige forklaringer på arbejdsløshed, således at debatten ikke fortsat begrænses til kun at omhandle økonomiske incitament.

Den manglende motivation hos arbejdsløse er ofte det eneste argument, som benyttes i incitamentstænkningen. Denne ensidige løsningstendens til et nuanceret problem, har afledt negative sociale sideeffekter i form af øget materielle og sociale afsavn blandt især kontanthjælpsmodtagere. Det er derfor oplagt at være kritisk overfor virkningen af økonomiske incitament samt at belyse hvilke grupper incitamentstænkningen reelt har en effekt hos. Meget tyder på at de langtidsledige reagerer langt mindre på de økonomiske incitament, og stort set ikke bidrager til at skabe en forskel hos denne gruppe. Dette indikerer at langtidsledige kontanthjælpsmodtagere formentlig har en del andre sociale problemer end bare at være umotiverede til at søge i arbejde. At mindske de langtidslediges kontanthjælpsmodtagers økonomiske grundlag, resulterer formentlig i at de ufrivilligt ender i fattigdom og ender i en ufrivillig ekskludering af samfundet. I forbindelse med de løbende nedskæringer hos lavindkomstgrupperne, øges risikoen for sociale afsavn markant og hvor forskningen viser at dette har en særlig negativ indvirkning på muligheden for at komme i beskæftigelse. Derved tyder det på at incitamentstankegangen kan have en kontraproduktiv virkning i forsøget på at få langtidsledige i beskæftigelse.

Det kan altså vidne om, at der på området med de langtidsledige arbejdsløse, er et behov for en anderledes strategi. Det er et meget komplekst felt, hvor det kan give vanskeligheder at udforme samme mål for alles deltagelse på arbejdsmarkedet. En opfattelse af ledige som dovne og nassere på fællesskabet, kan bidrage til flere ukonstruktive løsninger hos de arbejdsløse. Samtidig kan en negativ omtale i højere grad medvirke til ekskludering fra fællesskabet.

Litteraturliste

Artikler:

Grannovetter, M. S. (1937): *The Strength of Weak Ties*, i American Journal of Sociology, vol. 78, No. 6, s.1360-1380. The University of Chicago Press

Grannovetter, M. S. (1983): *The strenght of weak ties*, i Sociological Theory, vol. 1, s.201-233.

Bøger:

Brinkmann, S & Tanggaard, L (2015): *Kvalitative metoder - En grundbog* (2. udgave, 2. oplag). Hans Reitzels Forlag

Brinkmann, S. (2015): *Etik i en kvalitativ verden*, i bogen *Kvalitative metoder - En grundbog*, Brinkmann, S. og Tanggaard, L. (2015), (2. udgave, 2. oplag). Hans Reitzels Forlag

Greve, B. (2012): *Velfærdssamfundet en grundbog*. (2. udgave). Hans Reitzels Forlag

Goffman, E. (2009): *Stigma - Om afvigerens sociale identitet*. Samfundslitteratur

Hegedahl, P. og Rosenmeier, S. L. (2007): *Social kapital som teori og praksis*. Forlaget Samfundslitteratur

Henriksen, L. F. og Waldstrøm, C. (2016): *Netværksanalyse - En introduktion*. Samfundslitteratur

Juul, S. og Pedersen, K. B. (2012): *Samfundsvidenskabernes videnskabsteori - En indføring* (1. udgave, 2. oplag). Hans Reitzels Forlag

Kvale, S. (2001): *Interview - en introduktion til det kvalitative forskningsinterview* (6. oplag). Hans Reitzels Forlag

Müller, M., Hussain, M. A., Larsen, J. E., Hansen, H., Hansen F. K., og Ejrnæs, M. (2015): *Fattigdom, afsavn og coping*. Hans Reitzels Forlag

Kristensen, C. og Hussain, A. M. (2016): *Metoder i samfundsvidenskaberne*. Samfundslitteratur

Andersen, J. G., Jensen, J. B. og Larsen, C. A., (2003): *Marginalisering og velfærdsstat - arbejdsløshed, jobchancer og trivsel*. Frydenlund

Larsen, C. A. og Pedersen, J. J., (2009): *Ledighedsparadokset - information, netværk og selektion på arbejdsmarkedet*. Frydenlund

Prieur, A., Sestoft, C. Esmark, K., Rosenlund, L. (2006): *Pierre Bourdieu - En introduktion* (1. udgave, 1. oplag). Hans Reitzels Forlag

Wilken, L. (2011): *Bourdieu for begyndere* (2. udgave). Samfundslitteratur

Internetsider:

Amtsavisen (2016, 21. marts): Torsten Schack Pedersen: Det skal kunne betale sig at arbejde.

<https://amtsavisen.dk/debat/Det-skal-kunne-betale-sig-at-arbejde/artikel/248689>

(set:19-03-19)

Avisen.dk (2015, 28. maj): *Lars Løkke: Større gevinst ved at arbejde*.

https://www.avisen.dk/loekke-gevinsten-ved-at-arbejde-skal-vaere-stoerre_326602.aspx

(set:17-01-19)

Beskæftigelsesministeriet (2018, 12. april): *Antallet af kontanthjælpsmodtagere falder igen*.

<https://bm.dk/nyheder-presse/pressemeddelelser/2018/04/antallet-af-kontanthjaelpsmodtagere-falder-igen/>

(set:20-10-18)

Danmarks Statistik (2019): *Kontanthjælp*.

<https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/levevilkkaar/offentligt-forsoergede/kontanthjaelp>

(set:21-03-19)

Mandagmorgen (2018, 12. juni): *Venstre vildleder om kontanthjælpsloftets effekt på indvandrere.*

<https://www.mm.dk/tjekdet/artikel/venstre-vildleder-om-kontanthjaelpsloftets-effekt-paa-indvandrere>

(set:20-03-19)

Politiken (2016, 15. maj): *Vi taler ned til dem, der er ramt af sociale problemer.*

<https://politiken.dk/debat/art5622333/Vi-taler-ned-til-dem-der-er-ramt-af-sociale-problemer>

(set:17-01-19)

Regeringen (2017, 29. august): *Det skal kunne betale sig at arbejde.*

<https://www.regering.dk/video-og-grafik/skatteudspil-karsten-lauritzen/>

(set:02-04-19)

Ritzau (2016, 15. marts): *Løkke til folk på kontanthjælp: Lidt arbejde gør forskel.* B.T.

<https://www.bt.dk/politik/loekke-til-folk-paa-kontanthjaelp-lidt-arbejde-goer-forskel>

(set:17-01-19)

Rådet For Socialt Udsatte (2019): *Beskæftigelse.*

<https://www.udsatte.dk/indsatsomrader/beskaeftigelse/>

(set:18-01-19)

UgebrevetA4 (2017, 7. juli): *Socialt iltsvind - Jann Sjursen: Det er en illusion at tro, at man lever et liv i sus og dus på kontanthjælp.*

https://ugebreveta4.s3.amazonaws.com/Docs/0000003/_Kontanthjaelpsmodtagere_blicher_sat_i_en_gabestok_20880.pdf

(set:17-01-19)

Rapporter:

Analyse og Tal (2017): *Holder påstandene? Gennemgang af det empiriske grundlag for beskæftigelsesreformerne.*

Casa (2011): *Livet på sociale ydelser - et år efter.*

Casa (2013): *Afsavn og Indkomst - Afsavn i et fattigdomsperspektiv*

Cevea (2014): *Framing af ledighed - Fremstillinger af ledige; dovne hunde, eller systemets ofre eller jobjægere*

NYT - Fra Danmarks Statistik nr. 389 (2018): *Hver tredje ledige på kontanthjælp er langtidsledig.*

Rådet For Socialt Udsatte (2017): *Husk det store billede - Det er vigtigt, vi ikke taber overblikket.*

SFI - Det nationale forskningscenter for velfærd (2016): *Fattigdom og afsavn - om materielle og sociale afsavn blandt økonomisk fattige og ikke-fattige.*